

Høgskulen på Vestlandet

ØMF190 Bacheloroppgave - Økonomi og administrasjon

ØMF190 Bacheloroppgave

Predefinert informasjon

Startdato:	14-05-2020 09:00	Termin:	2020 VÅR
Sluttdato:	15-05-2020 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 ØMF190 1 MA1 2020 VÅR		
Intern sensor:	Ragnar Pettersen		

Deltaker

Navn:	Thibiga Kuddyar
Kandidatnr.:	352
HVL-id:	572709@hvl.no

Informasjon fra deltaker

Egenerklæring *: Ja
Inneholder besvarelsen konfidensielt materiale?: Nei
Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Gruppe

Gruppenavn:	Gruppenummer:	22
Andre medlemmer i gruppen:	Kristine Solheim, Amalie Ørjansen	

Jeg godkjenner uttalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Etterlevelse av regnskapsførerselskapers plikter til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter etter hvitvaskingsloven

Compliance with accounting firms' obligations to register, store and erasure of data and documents according to the Money Laundering Act

Thibiga Kuddyar

Kristine Solheim

Amalie Ørjansen

Bachelor i økonomi og administrasjon

Institutt for økonomi og administrasjon ved HVL campus Bergen

Ragnar Pettersen

15.05.20

Vi bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Bacheloroppgave / Hovedprosjektoppgave - Referanseside

<i>Tittel:</i> <i>Norsk:</i> Etterlevelse av regnskapsførerselskapers plikter til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter etter hvitvaskingsloven <i>Engelsk:</i> Compliance with accounting firms' obligations to register, store and erasure of data and documents according to the Money Laundering Act	<i>Dato:</i> 15.05.2020
<i>Forfatter(e):</i> Thibiga Kuddyar, Kristine Solheim & Amalie Ørjansen	<i>Antall sider u/vedlegg:</i> 58 <i>Antall sider vedlegg:</i> 5
<i>Veileder:</i> Ragnar Pettersen	<i>Institutt/Campus:</i> Institutt for økonomi og administrasjon ved HVL campus Bergen
<i>Fordypning:</i> Regnskap og skatt	
<i>Merknader:</i>	
<i>Kontaktvirksomhet:</i>	

Sammendrag:

Hvitvasking er et voksende samfunnsproblem, dermed stilles det strenge krav til rapporteringspliktige for å bekjempe det. Vi har derfor valgt å se på regnskapsførers plikter til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter etter hvitvaskingsloven.

Forskningsspørsmålet er hvordan regnskapsførerselskapers tilfredsstillende kravet til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter etter §30 i hvitvaskingsloven (2018), der hovedvekten er på reelle rettighetshavere. Samtidig er opplæring et viktig punkt for å etterleve kravene i hvitvaskingsloven §30. Dermed drøftes tilfredstillingen av hvitvaskingsloven §36.

For å belyse problemstillingen har vi benyttet juridisk- og kvalitativ metode, og gjennomførte seks dybdeintervjuer med hvitvaskingsansvarlige i ulike bedrifter.

Hovedfunnene våre viser at anti-hvitvaskingsarbeidet gir flere utfordringer for regnskapsførerselskapene, både med digitale systemer og interne rutiner. Det avdekkes mangler tilknyttet behandlingen av reelle rettighetshavere, og sletting av personopplysninger. Det konkluderes med at rutiner og systemer må bedres, og at lov om register over reelle rettighetshavere bør tre i kraft.

Stikkord:

Hvitvaskingsloven	Reelle rettighetshavere	Regnskapsfører
-------------------	-------------------------	----------------

Abstract:

Money laundering is an increasing challenge in society, to combat this, additional requirements are needed for those obligated to report. We have chosen to examine how accounting firms comply with the Money Laundering Act, regarding their obligations to register, store and erasure data and documents.

The research question is how accounting firms fulfill these terms pursuant to §30 of the Money Laundering Act, where the main emphasis is on beneficial owners. In order to comply these requirements in §30, training is an important factor. The fulfilment of §36 will therefore be discussed.

To illustrate the issue, we have used legal and qualitative method, and conducted six in-depth interviews with money laundering officers in different accounting firms.

The results show several challenges for accounting firms regarding digital systems and internal routines. Deficiencies are unveiled associated with the processing of beneficial owners and the erasure of personal data. It is concluded that routines and systems must be improved, and that the «Lov om register over reelle rettighetshavere» should come into force.

Keywords:

Money Laundering Act	Beneficial owners	Accountant
----------------------	-------------------	------------

Forord

Denne bacheloroppgaven er en avsluttende oppgave for vårt treårige økonomisk-administrative studie med fordypningen regnskap og skatt, ved Høgskulen på Vestlandet, campus Bergen.

Fenomenet hvitvasking fattet gruppens interesse tidlig i studieløpet. Det er et utbredt fenomen, men som dessverre utgjør en nokså liten del av undervisningen i studiet. Gjennom prosessen har vi tilegnet oss kunnskap vi anser nødvendig for vår fremtidige yrkeskarriere.

Arbeidet med bacheloroppgaven har vært krevende, interessant og lærerikt. Vi har jobbet jevnt og trutt siden semesterstart, men utbruddet av COVID-19 pandemien førte dog til litt forsinkelser rundt innhenting av primærdata, og ting tok generelt lengre tid enn planlagt.

Vi ønsker å benytte forordet til å takke veilederen vår, Ragnar Pettersen, for god veiledning gjennom hele prosessen. Vi vil også takke informantene, som tok seg tid til å bli intervjuet i en ellers veldig spesiell, og travel tid. Det har vært motiverende og lærerikt å få arbeide med erfarne fagfolk som viser interesse for oppgaven.

Bergen, 15. mai 2020

Innholdsfortegnelse

Forord	5
1 Innledning	8
2 Teori	10
2.1 <i>Hvitvasking</i>	10
2.1.1 Hva er hvitvasking	10
2.1.2 Utarbeidelse av hvitvaskingsregelverket.....	11
2.2 <i>Instanser tilknyttet hvitvaskingsloven</i>	13
2.2.1 Finanstilsynet	13
2.2.2 Økokrim og Enheten for finansiell etterretning	13
2.2.3 Financial Action Task Force – FATF	14
2.3 <i>Begreper</i>	14
2.3.1 Regnskapsfører.....	14
2.3.2 Regnskapsførerselskap.....	14
2.3.3 Rapporteringspliktig.....	15
2.3.4 CRM-system	15
2.3.5 Reell rettighetshaver.....	15
2.3.6 Hvitvaskingsansvarlig.....	17
2.4 <i>Forholdet til personopplysningsloven</i>	17
2.4.1 Grunnleggende prinsipper for behandling av personopplysninger	18
2.5 <i>Hvitvaskingsloven §30</i>	20
3 Metode	22
3.1 <i>Forskningsdesign</i>	22
3.2 <i>Juridisk metode</i>	23
3.3 <i>Kvalitativ metode - individuelle dybdeintervju</i>	24
3.4 <i>Etiske retningslinjer</i>	25
3.5 <i>Reliabilitet og validitet</i>	26
3.6 <i>Vurderingsutvalg</i>	27
4 Analyse	29
4.1 <i>Reelle rettighetshavere</i>	29
4.1.1 Identifisering og verifisering av reelle rettighetshavere.....	29
4.1.2 Når det ikke er mulig å identifisere reell rettighetshaver	31
4.1.3 Historiske data om kundens reelle rettighetshavere	33
4.2 <i>Hvitvaskingslovens krav til lagring</i>	35
4.3 <i>Personvernregelverkets krav til lagring</i>	36
4.3.1 «Lovlighet, rettferdighet og åpenhet».....	37
4.3.2 «Formålsbegrensning»	38
4.3.3 «Dataminimering».....	38
4.3.4 «Riktighet»	39
4.3.5 «Lagringsbegrensning»	40
4.3.6 «Integritet og konfidensialitet»	40
4.4 <i>I hvilken grad tilfredsstilles kravet om sletting?</i>	41
4.5 <i>Hvorvidt kan virksomhetene besvare en forespørsel fra offentlige myndigheter?</i>	43

4.6	<i>I hvilken grad tilfredsstilles kravet om opplæring?</i>	44
5	Oppsummering og konklusjon	47
5.1	<i>Reelle rettighetshaver</i>	47
5.2	<i>Krav til lagring</i>	48
5.3	<i>Krav til sletting</i>	49
5.4	<i>Besvare forespørsel fra offentlig myndighet</i>	50
5.5	<i>Opplæring</i>	51
6	Forslag til videre forskning	52
	Referanseliste	53
	<i>Figur</i>	58
	Vedlegg	59
	<i>Vedlegg 1: Informasjonsskriv</i>	59
	<i>Vedlegg 2: Intervjuguide</i>	62

1 Innledning

Hvitvasking er et stadig voksende problem i dagens samfunn. Det påfører det økonomiske systemet og samfunnet som helhet, skader av mindre eller større grad. Slik økonomisk kriminalitet kan påvirke samfunnet direkte ved å skape et ustabil finanssystem som forstyrrer internasjonale kapitalstrømmer. Samtidig som det indirekte kan føre til minskede skatteinntekter. (Finanstilsynet, u.å.).

I Finanstilsynets risikovurdering for hvitvasking og terrorfinansiering vurderes regnskapsføreres risiko til medium lav for utnyttelse til hvitvasking. Dette begrunnes blant annet med at det ikke går betalingsstrømmer direkte gjennom regnskapsførere, slik det for eksempel gjør hos banker. Selv om bransjen er vurdert til dette risikonivået, kan det foreligge forhold hos oppdragsgiver som kan føre til at regnskapsførere likevel blir benyttet som et ledd i hvitvaskingsprosessen. (Finanstilsynet, 2019a, s. 16-17). Som regnskapsfører, og med de oppgaver en slik stilling medfører, sitter en som observatør med mye informasjon om transaksjoner og andre forhold som kan være avslørende for hvitvaskingen. I sin yrkesutøvelse er regnskapsførere pliktet å bidra til å forhindre hvitvasking. Dette operasjonaliseres blant annet gjennom lagrings- og slettingsplikten, som vi har valgt å fokusere på i vår oppgave (Hvitvaskingsloven, 2018, §30). Ved oppbevaring av opplysninger og dokumenter etter hvitvaskingsloven, kan en bidra i arbeidet mot økonomisk kriminalitet. Med bakgrunn i dette har vi kommet frem til følgende problemstilling:

«Etterlevelse av regnskapsførerselskapers plikter til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter etter hvitvaskingsloven»

Gjennom oppgaven ønsker vi å belyse forholdet mellom hvitvaskingslovens krav til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter, og hvordan dette praktiseres hos regnskapsførerselskaper. I oppgaven retter vi fokus på disse rutinene knyttet til reelle rettighetshavere, da vi ser på reelle rettighetshavere som et interessant tema. Vi vil også trekke linjer til personopplysningslovens krav til lagring, men forholder oss til de grunnleggende prinsippene. Avslutningsvis ser vi på hvordan kravet om opplæring etter hvitvaskingsloven praktiseres. Dette fordi vi ser det nødvendig med riktig og god opplæring for at ansatte skal få en helhetsforståelse for tiltakene som iverksettes med bakgrunn i hvitvaskingsloven.

Vi har valgt å avgrense oppgaven til kun å angå regnskapsførerselskaper, og ikke andre rapporteringspliktige. Det finnes svært mange fysiske og juridiske personer som klassifiseres som rapporteringspliktige (Hvitvaskingsloven, 2018, §4). Av den grunn vurderer vi det slik, at å forholde seg til regnskapsførerselskaper er en naturlig avgrensning for vår oppgave. Samtidig ønsker vi å tilegne oss kunnskap og erfaring som vi vil få bruk for i vår fremtidige yrkeskarriere. I tillegg håper vi at bransjen kan dra nytte av oppgaven. Oppgaven avgrenses også til det forebyggende og avdekkende arbeidet mot hvitvasking. Hvitvaskingsloven i sin helhet angår arbeidet både mot hvitvasking og terrorfinansiering. Med andre ord vil ikke arbeid mot terrorfinansiering bli kommentert i sin helhet i denne oppgaven. Alle avgrensninger er gjort med hensyn til tid og ressurser.

For å besvare oppgaven på best mulig måte har vi valgt å benytte kvalitativ metode. Vi har valgt å ha dybdeintervjuer med hvitvaskingsansvarlig i seks ulike regnskapsførerselskaper. Metoden som benyttes gjør at vi får færre, men mer utdypende svar, i motsetning til flere og mer generaliserte svar. Metoden vil bli videre kommentert og utdypet i kapittel tre.

Oppgaven er delt inn ulike kapitler for å skape en ryddig fremstilling. I kapittel to vil vi ta for oss teorien som ligger til grunn for undersøkelsen. Teorien er blant annet benyttet i utarbeidelsen av intervjuguiden. Det teoretiske grunnlaget vi har valgt å presentere for leseren, anser vi som nøkkelteori for å skape en forståelse rundt temaet og begrepene som benyttes. Videre inneholder kapittel tre de samfunnsvitenskapelige metodene som er brukt ved gjennomførelse av undersøkelsen. Her begrunnes og forklares valgene som er tatt, fra start til slutt. Analysen fremkommer i kapittel fire. Her benyttes primærdata som er innhentet ved intervjuene, samt teori, for å besvare problemstillingen. Videre i kapittel fem oppsummeres oppgaven, og det presenteres en konklusjon. Avslutningsvis, i kapittel seks, presenteres forslag til videre forskning.

2 Teori

I dette kapitlet vil vi presentere teorien som er benyttet i undersøkelsen. Innledningsvis vil vi forklare hva hvitvasking er, og presentere utarbeidelsen av tilhørende regelverk i kronologisk rekkefølge. Videre nevner vi kort ulike instanser som knytter seg til arbeidet mot hvitvasking, og forteller hvordan deres arbeid er organisert. I kapittel 2.3 tar vi for oss noen sentrale begreper som vi mener bør forklares, da de benyttes jevnlig gjennom hele oppgaven. Mot slutten av kapitlet trekker vi linjer over mot personopplysningsloven, og tar frem sentrale bestemmelser som blir benyttet i analysen. Avslutningsvis presenterer vi paragrafen oppgaven bygger på, nemlig hvitvaskingsloven §30.

2.1 Hvitvasking

2.1.1 Hva er hvitvasking

Økokrims definisjon av hvitvasking lyder som følger: «Hvitvasking er handlinger som på ulike måter bidrar til å sikre utbyttet fra straffbare handlinger ved å skjule hvor det blir av eller hvem som har rådigheten over det, eller som tilslører inntekter eller eiendelers ulovlige opphav» (Økokrim, 2017b).

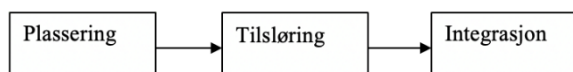
Mål om fortjeneste er i de fleste tilfeller drivkraften bak alle lovbrudd som blir begått. Hvitvasking kan sees i sammenheng med dette. Utbyttet fra straffbare handlinger hvitvaskes, og deres opprinnelige opphav skjules slik at pengene videre kan investeres i den legale økonomien. (Finans Norge).

Hvitvasking, forklart helt kort, handler om å skjule opphavet til utbyttet fra straffbare handlinger (Finanstilsynet, 2016). Dette kan gjøres på flere måter, for eksempel ved skjuling, sikring, avhending eller oppbevaring av utbytte som stammer fra egen eller andres straffbare handlinger (Rørholt, 2018, note 2).

For å beskrive hva hvitvasking betyr nasjonalt og internasjonalt, er det vanlig å benytte den såkalte trefasemodellen. Modellen viser hvordan pengene vanligvis plasseres trinnvis, fra start til slutt. Pengene trenger ikke følge den oppsatte rekkefølgen i trefasemodellen, og behøver ikke alltid gå gjennom alle trinnene. Noen ganger vil pengene gå gjennom flere faser, og/eller gjennom fasene flere ganger da pengene ikke blir “rene” nok etter en runde.

(Rui, 2012, s. 25).

Trefasemodellen kan illustreres slik:

Figur 1: Trefasemodellen

Modellens tre faser representerer de ulike stegene i hvitvaskingsprosessen. Etter hvert som midlene kommer lenger i prosessen, er det mindre sannsynlig at de vil være mulige å spore tilbake til sitt opphav. Midlene beveger seg dermed lenger og lenger bort fra den opprinnelige straffbare handlingen. (Finanstilsynet & Økokrim, u.å.).

Den første fasen er den mest sårbare. I denne fasen skal midlene plasseres, og risikoen for oppdagelse er stor. Midlene kan plasseres på ulike måter. De kan blant annet investeres eller settes på bankkonto. Er det snakk om store summer, kan midlene deles opp og settes på forskjellige kontoer eller investeres flere steder. Fase nummer to handler om å tilsløre midlene. En skal fjerne det som kobler midlene til den straffbare handlingen midlene stammer fra. Midlene fra plasseringsfasen vil i fase to flyttes til andre steder, for eksempel til andre kontoer eller investeringer. Den siste fasen kalles integrasjonsfasen. Det er nå vanskelig å spore midlene tilbake til sitt ulovlige opphav, og midlene fremstår som legitime. Midlene er dermed «hvitvasket». (Rui, 2012, s. 25).

2.1.2 Utarbeidelse av hvitvaskingsregelverket

Hvitvasking er, som beskrevet innledningsvis, blitt et betydelig problem i dagens finansmarked. Helt siden 1980-tallet har kampen mot hvitvasking vært aktuell (Rui, 2012, s. 28). Siden da, har finansmarkedet gjennomgått en stor teknologisk utvikling, og nye hvitvaskingsmetoder har kommet til. Dermed har behovet for sterkere tiltak for bekjempelse av hvitvasking gjort seg gjeldende. På bakgrunn av at hvitvasking er et globalt utbredt problem, er det nødvendig med samarbeid på tvers av landegrensene for å bekjempe slik kriminalitet. Norge innlemmes i det globale markedet gjennom blant annet EØS-avtalen, som skal sikre fri flyt av varer, arbeid, tjenester og kapital (Stortinget, 2019).

I 1990 forpliktet Norge seg til å følge Europarådets konvensjon om etterforskning av

hvitvasking, den såkalte hvitvaskingskonvensjonen. Dette var det første internasjonale instrumentet som hadde som formål å bekjempe hvitvasking. Videre var hvitvaskingskonvensjonen den første konvensjonen som påla konvensjonsstatene å kriminalisere hvitvasking på generelt grunnlag. (Rui, 2012, s. 90). Landene som er forpliktet til hvitvaskingskonvensjonen, plikter å støtte hverandre i etterforskning av hvitvasking (Økokrim, 2017b).

I 1991 sluttet Norge seg til Financial Action Task Force (FATF). FATF ble etablert i 1989 som et internasjonalt forum med formål om å bekjempe hvitvasking. Dets oppgave er å sette internasjonale standarder for arbeid mot hvitvasking og finansiering av terror. Videre skal FATF evaluere medlemslandene, og skape oversikt over nye modus og trender for hvitvasking og terrorfinansiering. Til tross for at FATF ikke kan tvinge sine medlemsland til å overholde de standarder som er satt, har FATFs anbefalinger stor betydning for internasjonal utvikling av tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. (Finansdepartementet, 2018b, s. 10).

Finansieringsvirksomhetsloven (1988) var den første loven i norsk lovgiving som lovfestet bestemmelser om hvitvasking. Dette skjedde i 1992. Loven kom som en tilpasning til EUs første hvitvaskingsdirektiv.(Rørholt, 2018, note(*)).

I 2003 ble hvitvaskingsloven utvidet etter EUs andre hvitvaskingsdirektiv. Videre ble finansieringsvirksomhetslovens §§ 2-17 og 2-17a opphevet ved hvitvaskingsloven av 2003. EUs tredje hvitvaskingsdirektiv førte til en ny norsk hvitvaskingslov i 2009. (Rørholt, 2018, note (*)).

FATF har kritisert Norge tre ganger, i 1999, 2005 og 2014. Kritikken mot Norge i 2014 viste til flere mangler ved gjeldende hvitvaskingslov. Videre, i februar 2015 ble det oppnevnt et lovutvalg som skulle gjennomgå hvitvaskingsregelverket, og sørge for at det var i tråd med de internasjonale standardene. Som et resultat av dette, ble det gjennomført arbeid for å nå opp til kravene som ble satt i EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv. Manglene i det norske lovverket skulle også utbedres. (Rørholt, 2018, note (*)). Utbedringen resulterte i ny hvitvaskingslov, som trådte i kraft 15. oktober 2018.

Formålet med den nye hvitvaskingsloven er å forebygge og avdekke hvitvasking og

terrorfinansiering (Hvitvaskingsloven, 2018, §1). Tiltakene skal beskytte “det finansielle og økonomiske systemet, samt samfunnet som helhet” ved å bidra til forebygging og avdekking av rapporteringspliktige som brukes, eller blir forsøkt brukt, som ledd i hvitvasking (Hvitvaskingsloven, 2018, §1 annet ledd). Den nye hvitvaskingsloven (2018) gjorde også store deler av EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv til norsk rett. Samtidig som Financial Action Task Force sine anbefalinger om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering ble implementert. (Rørholt, 2018, note (*))

2.2 Instanser tilknyttet hvitvaskingsloven

2.2.1 Finanstilsynet

Finanstilsynet, tidligere kjent som Kredittilsynet, er en selvstendig statelig etat. De har siden 2016 vært underlagt Finansdepartementet og EUs finanstilsyn. Deres arbeid er basert på lover og vedtak fra Stortinget, Regjeringen og Finansdepartementet. Finanstilsynet har blant annet som oppgave å følge med om rapporteringspliktige virksomheter overholder reglene etter hvitvaskingsloven. (Finanstilsynet, u.å.). Dersom loven ikke blir fulgt kan tilsynet gi pålegg om retting, eventuelt melde virksomheten til politiet eller ilegge dem gebyrer. Det er Finanstilsynet som har myndighet til å utdele og inndra autorisasjonen til regnskapsførere (Regnskapsførerloven, 1993, §7). Inndragelse av autorisasjon kan blant annet forekomme ved brudd på lovverk. Finanstilsynet har utgitt “Veiledning om regnskapsførers og regnskapsførerselskapers etterlevelse av hvitvaskingsregelverket”, også kjent som rundskriv 15/2019. Rundskrivet inneholder tolkning av lov og forskrift, og skal være til veiledning for regnskapsførere og regnskapsførerselskaper i sitt arbeid med hvitvaskingsloven (Finanstilsynet, u.å.).

2.2.2 Økokrim og Enheten for finansiell etterretning

Økokrim er politiets og påtalemyndighetenes etat for bekjempelse av økonomisk kriminalitet, herunder hvitvasking og terrorfinansiering. Organet har videre en egen etterretning for å forebygge og bekjempe hvitvasking, nemlig Enheten for finansiell etterretning (EFE). Kravet om at hver medlemsstat er pålagt å opprette såkalte “Financial Intelligence Unit” (FIU) fremkommer av artikkel 32 i EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv. Norge svarer på dette kravet med Enheten for finansiell etterretning. Enheten har som hovedoppgave å motta og analysere rapporter om mistenkelige forhold. (Økokrim, 2017a).

2.2.3 Financial Action Task Force – FATF

Som nevnt i kapittel 2.1.2 om utarbeidelsen av hvitvaskingsregelverket, er FATF et internasjonalt forum med formål om å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering (Finansdepartementet, 2018b, s. 10). Det vil derfor være nødvendig å nevne dem her, som en viktig instans tilknyttet hvitvaskingsloven.

2.3 Begreper

2.3.1 Regnskapsfører

Regnskapsfører er ikke en beskyttet tittel, derimot er autorisert regnskapsfører det. Regnskapsførerloven §1 sier at «enhver som i næring tar på seg å føre regnskap for andre skal være autorisert av finanstilsynet». (1993).

Vilkårene for autorisasjon foreligger i regnskapsførerloven §4. Her er det blant annet krav om at det skal være gjennomført utdanning og to års praksis, i henhold til forskrift som gis av Finanstilsynet. Det er også krav om tilstrekkelig etterutdanning etter regnskapsførerloven §5. Formålet med autorisasjonsordningen er å forsikre kunden om at regnskapsfører har kompetanse til utføre et kvalitetssikret arbeid (Opsahl, 2020, note 1).

2.3.1.1 Regnskap Norge

Regnskap Norge er en forening for autoriserte regnskapsførere. Foreningen tilbyr kurs- og kompetanseprodukter innen økonomi, slik at medlemmenes kompetanse utvikles, og samsvarer med dagens kriterier. Regnskap Norge er aktive i næringspolitikken som representant for sine medlemmer. (Regnskap Norge).

2.3.2 Regnskapsførerselskap

Både enkeltpersoner og virksomheter må som hovedregel ha autorisasjon fra Finanstilsynet dersom en skal føre regnskap for andre enn seg selv, eller sin arbeidsgiver (Finanstilsynet, 2017). Autoriserte regnskapsførerselskap skal ha en daglig leder som er autorisert regnskapsfører (Regnskapsførerloven, 1993, §6 første ledd nr. 1).

Et unntak fra dette kravet, er at virksomheten heller kan ha en faglig leder som er autorisert regnskapsfører. Dette unntaket gjelder dersom den daglige lederen av virksomheten ikke innehar autorisasjon som regnskapsfører. (Regnskapsførerloven, 1993, §§1-3).

I oppgaven vil begrepene regnskapsførerselskap og virksomhet bli benyttet om det samme. Dette fordi lovverket bruker regnskapsførerselskap, og at den typen selskaper er rapporteringspliktig virksomhet (Hvitvaskingsloven, 2018, §4 annet ledd b) og §2). Når det vises til regnskapsførerselskapets kunder, brukes begrepene bedrift og kunde.

2.3.3 Rapporteringspliktig

I utøvelsen av sitt yrke klassifiseres autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper som rapporteringspliktige, og faller inn under anvendelsesområdet for loven (Hvitvaskingsloven, 2018, §4 annet ledd b) og §2).

2.3.4 CRM-system

CRM er en forkortelse for Customer Relationship Management. CRM-systemer brukes blant annet til kundeoppfølging, hvor “tilgjengelighet, god service og kundens behov” er sentrale faktorer. (O'brien & Marakas, 2009). Begrepet CRM-system er mye benyttet, men også kundehåndteringssystem og salgsstøttesystem er blant begrepene som brukes om denne typen systemer.

2.3.5 Reell rettighetshaver

Hvitvaskingsloven §2 definerer reell rettighetshaver som en “fysisk person som i siste instans eier eller kontrollerer kunden, eller som en transaksjon eller aktivitet gjennomføres på vegne av.”

Det er kun fysiske personer som kan være reelle rettighetshavere. Ofte vil kunden selv være fysisk person, og dermed reell rettighetshaver. I de tilfeller hvor kunden ikke er en fysisk person, må regnskapsførere undersøke om det foreligger fysiske personer som kan være reelle rettighetshavere (Finanstilsynet, 2019c, s. 21). De fysiske personene regnskapsførerne skal identifisere, kan fremkomme både i direkte og indirekte eierskap. Et indirekte eierskap er

dersom den fysiske personen innehar eierandeler i en bedrift via andre virksomheter (Finansdepartementet, 2018b, s. 18). For at den fysiske personen skal være en reell rettighetshaver må det eies mer enn 25 prosent av bedriftens eierandeler, direkte og/eller indirekte, alene eller sammen med nære familiemedlemmer. (Hvitvaskingsloven, 2018, §14 første ledd, bokstav a). Hva som anses som nære familiemedlemmer defineres i lovens §2.

Dersom den eller de fysiske personene kontrollerer mer enn 25 prosent av de totale stemmene i bedriften, vil de også anses som reelle rettighetshavere. En slik kontroll foreligger gjennom aksjer, andeler eller medlemskap. Andelen skal også i slike tilfeller ses sammen med nærstående, og ved direkte eller indirekte eierskap. Videre anses en som reell rettighetshaver dersom en har rett til å utpeke eller avsette mer enn halvparten av foretakets styremedlemmer eller tilsvarende. Utøver en kontroll i samsvar med det som er listet opp i avsnittet over, gjennom andre avtaler med eiere, medlemmer, den juridiske personen, eller sammenslutningen, vedtekter eller tilsvarende vil en også anses som reell rettighetshaver. Dermed kan vi oppsummere at dersom en kan utøve kontroll over den juridiske enheten eller sammenslutningen anses en som en reell rettighetshaver. (Hvitvaskingsloven, 2018, §14 første ledd).

Dersom rapporteringspliktige skal identifisere reelle rettighetshavere i stiftelser, foreligger det i hvitvaskingsloven §14 tredje ledd, ulike posisjoner som automatisk gjør en person til reell rettighetshaver. Blant annet dersom personen innehar stilling som styremedlem eller daglig leder. (Hvitvaskingsloven, 2018, §14).

Hvorfor akkurat 25 prosent blir benyttet som nedre grense på reelle rettighetshavere forklarer Finansdepartementet med fire følgende punkter. Det første punktet er at verdien på 25 prosent har vært brukt tidligere, og brukes fortsatt. I tillegg påpekes det at terskelverdien er godt kjent blant de som omfattes av loven. De to neste punktene påpeker at både hvitvaskingsdirektivet og FATFs anbefalinger benytter 25 prosent som terskelverdi. Avslutningsvis er det fjerde punktet at denne terskelverdien er brukt i andre land enn Norge, for eksempel Sverige, Danmark og Storbritannia. (Finansdepartementet, 2018b, s. 74-75; NOU 2016: 27) .

2.3.5.1 Lov om reelle rettighetshavere

I FATFs anbefaling 24 og 25 fremkommer det at myndighetene bør sørge for tilgjengelighet til opplysninger angående reelle rettighetshavere. Derimot gir FATF statene frihet til selv å velge hvordan denne anbefalingen innfris. (NOU 2016: 27, s. 195). EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv har gjennomført denne anbefalingen til krav om et nasjonalt felles register for reelle rettighetshavere. For EU-landene er fristen satt til 2020 for oppretting av et slikt register (Finansdepartementet, 2018a, s. 7). I Norge foreligger det en kunngjort lov om register over reelle rettighetshavere (Lov om register over reelle rettighetshavere, 2019). Per 15. mai 2020 har ikke loven tredd i kraft, og Norge håndhever dermed ikke direktivets krav. Dette med bakgrunn i at det fjerde hvitvaskingsdirektivet ikke er en del av EØS-avtalen, dermed er ikke Norge pålagt å gjøre det til norsk rett (Brechan, 2018).

2.3.6 Hvitvaskingsansvarlig

I hvitvaskingsloven §8 foreligger det krav om rutiner som skal “sikre at virksomheten håndterer identifisert risiko og oppfyller plikter etter bestemmelser gitt i eller i medhold av loven”. Ifølge samme paragrafs femte ledd skal en person i ledelsen utpekes til å ha et særskilt ansvar for å følge opp rutineene. Denne personen omtales gjerne i praksis som hvitvaskingsansvarlig (Rørholt, 2018, note 46).

Det stilles krav til at personen som innehar rollen som hvitvaskingsansvarlig har tilstrekkelig erfaring og kompetanse. Videre kreves en evne til å fatte avgjørelser på vegne av virksomheten, med mål om å minske risikoen for hvitvasking. Hvitvaskingsansvarlig skal være en ressurs- og kontaktperson for foretaket og dets ansatte. Videre skal personen ha et særskilt ansvar for å utarbeide, og følge opp at rutineene etterleves i virksomheten. Hvitvaskingsansvarlig har også ansvar for at forhold som indikerer hvitvasking undersøkes, og eventuelt oversendes til Økokrim. (Finanstilsynet, 2019c, s. 5).

2.4 Forholdet til personopplysningsloven

20. juli 2018 trådte den nye personopplysningsloven i kraft. Den nye loven gjør EUs personvernforordning, også kjent som GDPR (General Data Protection Regulation), til norsk rett. Det er med bakgrunn i Norges EØS-medlemskap at landet er pålagt å gjennomføre forordningen til norsk lovverk. (Personopplysningsloven, 2018, §1).

Ved innlemming av forordningen er Grunnlovens §102 og Den europeiske menneskerettskonvensjonens hensyntatt (Justis- og beredskapsdepartementet, 2018, s. 35). Disse rettskildedefaktorene fremmer borgernes rett til privatlivets fred, og er sentrale i det norske rettssystemet. (Den europeiske menneskerettskonvensjon, 1950; Grunnlova, 1814). Gjennom personvernregelverket skal enhver borgers personvern sikres mot krenkelse ved behandling av personopplysninger (Glagstad & Gisle, 2018).

I EUs personvernforordning artikkel 4 første ledd defineres personopplysninger som «enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person» (Personopplysningsloven, 2018, Kap. I). Med andre ord er personopplysninger opplysninger som alene, eller sammen med andre opplysninger, kan identifisere en enkeltperson. Slike opplysninger kan for eksempel være navn, adresse eller fødselsnummer. (Datatilsynet, 2019).

Personopplysningsloven er gjeldende ved både automatisert og ikke-automatisert behandling av personopplysninger (Personopplysningsloven, 2018, §2). Behandling i denne sammenheng utgjør operasjoner som inkluderer personopplysninger. Innsamling, registrering og lagring er noen av operasjonene som her inngår i begrepet «behandling». (Personopplysningsloven, 2018, Art. 4 annet ledd). Samtidig som det fremkommer av hvitvaskingsloven at rapporteringspliktige kan behandle personopplysninger dersom dette er for å utføre sitt arbeid de er pålagt via lovverk. Det påpekes også at de ved behandling av slike opplysninger er underlagt personopplysningsloven. (Hvitvaskingsloven, 2018, §29). Med dette er regnskapsførere underlagt personopplysningsloven.

2.4.1 Grunnleggende prinsipper for behandling av personopplysninger

I EUs personvernforordning artikkel 5 presenteres seks grunnleggende prinsipper for behandling av personopplysninger. Alle aktører som behandler personopplysninger skal sørge for at behandlingen tilfredsstillende disse. Når en er på tale om prinsippene benyttes «den registrerte» om personen personopplysningene tilhører, og «behandlingsansvarlig» om aktøren som bestemmer formålet med, og behandler opplysningene (Personopplysningsloven, 2018, Art.4 Nr.1 og 7). Prinsippene lyder som følger:

1. «Lovlighet, rettferdighet og åpenhet»

Det første prinsippet går ut på at enhver som behandler personopplysninger skal behandle dem med «lovlighet, rettferdighet og åpenhet» med hensyn til den opplysningene tilhører. Dette innebærer at det må foreligge et rettslig grunnlag for behandlingen. Samt at behandlingen skal være overens med forventningene til den registrerte.

2. «Formålsbegrensning»

Prinsippet om formålsbegrensning handler om at det skal være tydelig for den registrerte hva opplysningene skal brukes til, og de skal kun behandles til det formål de er innhentet for.

3. «Dataminimering»

Dette prinsippet går ut på opplysningene som innhentes og behandles skal være så «adekvate, relevante og begrenset» som mulig til det formål de skal benyttes til. Den behandlingsansvarlige skal kun behandle opplysninger som er nødvendige for formålet.

4. «Riktighet»

Riktighetsprinsippet innebærer at opplysningene skal være «korrekte og nødvendig oppdaterte».

5. «Lagringsbegrensning»

Gjennom prinsippet om lagringsbegrensning skal opplysningene sikres mot unødvendig lagring. Dersom det ikke lenger foreligger noe formål med lagringen, skal opplysningene slettes.

6. «Integritet og konfidensialitet»

Dette prinsippet innebærer at den behandlingsansvarlige skal iverksette tekniske eller organisatoriske tiltak som sørger for informasjonssikkerhet. Personopplysningene skal sikres mot uautorisert behandling, ødeleggelse og skade.

Videre i artikkel 5 nr. 2 presiseres det at den som står ansvarlig for behandlingen av opplysningene skal kunne bevise at de seks prinsippene som er nevnt ovenfor overholdes. (Personopplysningsloven, 2018, Kap. II).

2.5 Hvitvaskingsloven §30

I hvitvaskingsloven §30 presenteres den rapporteringspliktiges plikter til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter. Slik det fremkommer av ordlyden, og som tidligere nevnt i kapittel 2.3.3, er det rapporteringspliktige som er underlagt lagrings- og slettingsplikten.

Det følger av første ledd at det skal registreres og lagres opplysninger og dokumenter, som er «innhentet og utarbeidet» i forbindelse med kundetiltakene, presentert i hvitvaskingsloven §§9 til 26. Nevnte paragrafer presenterer «kjenn-din-kunde»-prinsippet. Dersom kunden er en fysisk person innebærer dette blant annet opplysninger som navn, fødselsnummer og adresse (Hvitvaskingsloven, 2018, §12). Fødselsnummer er et nummer på elleve siffer som gjør det mulig å skille enkeltpersoner fra hverandre. Dette identifikasjonsnummeret består av to deler: Fødselsdato og personnummer. Personnummeret består av fem siffer, hvor de tre første sier noe om kjønn og fødselsdato, mens de to siste sifrene utgjør et kontrollsiffer. (Skatteetaten). I tillegg til registrering av opplysninger, skal også kundens identitet bekreftes med fremvisning av gyldig legitimasjon. Det fremkommer av §12 tredje ledd at dersom det foreligger en reell rettighetshaver i tillegg til kunden, skal det registreres opplysninger som er «tilstrekkelige til å vite hvem vedkommende er» (Hvitvaskingsloven, 2018).

Dersom kunden er en juridisk person skal det innhentes opplysninger som foretaksnavn, organisasjonsform, organisasjonsnummer, adresse og navn på daglig leder og styremedlemmer. Det skal også innhentes opplysninger om reelle rettighetshavere. (Hvitvaskingsloven, 2018, §13). Det fremkommer av §13 tredje ledd at opplysningene som innhentes om reell rettighetshaver skal kunne entydig identifisere personen (Hvitvaskingsloven, 2018). For å kunne identifisere en person entydig vil det som regel være tilstrekkelig at det registreres fullt navn, fødselsdato og adresse (Finanstilsynet, 2019c, s. 21).

Flere av opplysningene som kreves registrert etter §30 klassifiseres som personopplysninger, ifølge personvernforordningen artikkel 4 (Personopplysningsloven, 2018, Kap. I).

Opplysningene og dokumentene som innhentes skal oppbevares i fem år etter at kundeforholdet er avsluttet. Etter at «femårsfristen» er utløpt skal personopplysningene slettes (Hvitvaskingsloven, 2018, §30) .

Videre i tredje ledd stilles det et krav om at rapporteringspliktige skal ha «systemer som muliggjør raske og fullstendige svar på forespørsler fra Økokrim, tilsynsmyndigheten, eller andre offentlige myndigheter» (Hvitvaskingsloven, 2018, §30). Forespørslene fra myndighetene angår kundeforhold som rapporteringspliktige har, eller har hatt i løpet av de fem siste årene. Hvorav rapporteringspliktig skal kunne svare på informasjon om kunden, kundeforholdets art og reelle rettighetshavere. (Finanstilsynet, 2019c, s. 30).

I dette kapitlet har vi sett på teorien som ligger til grunn for undersøkelsen. Denne teorien skal benyttes i analysen, hvor vi vil måle praksisen opp mot teori, og dermed kunne si noe om etterlevelsen av hvitvaskingsloven. Før vi tar fatt på analysen, vil vi presentere metoden som er benyttet.

3 Metode

I dette kapittelet vil vi presentere metoden som er brukt i oppgaven. Innledningsvis vil vi presentere forskningsdesignet. Deretter vil vi gå videre på juridisk- og kvalitativ metode, hvor fremgangsmåte og kritikk av metodevalg blir gjort rede for. Videre presenteres de etiske retningslinjene som er lagt til grunn for undersøkelsen. Avslutningsvis gjøres det rede for reliabilitet, validitet og vurderingsutvalget vårt.

3.1 Forskningsdesign

Et forskningsdesign brukes gjerne for å beskrive hvordan analyseprosessen skal legges opp for å få løst den aktuelle oppgaven (Gripsrud, Olsson & Silkoset, 2016, s. 46). Ifølge Gripsrud, Olsson og Silkoset skilles det vanligvis mellom tre ulike hovedtyper av design: Eksplorativt, deskriptivt og kausalt. I oppgaven har vi valgt å benytte et eksplorativt forskningsdesign, da vi mener dette designet egner seg best til å besvare den aktuelle problemstilling. Eksplorativt design benyttes gjerne i forskning hvor det overordnede målet er å tolke og forstå temaet. Designet omtales gjerne som det utforskende design. (Gripsrud et al., 2016, s. 47).

Prosessen startet med et litteratursøk for å undersøke hva som allerede var skrevet omkring temaet, og om det forelå data innsamlet av andre. Data innsamlet av andre omtales som sekundærdata. I de fleste tilfeller vil det, i et eksplorativt design, også være behov for primærdata. Dette er data som er samlet inn med det formål å besvare den aktuelle problemstillingen. I tillegg til sekundærdata anså vi det nødvendig å innhente primærdata. (Gripsrud et al., 2016, s. 47). For å innhente slik data har vi valgt å benytte individuelle dybdeintervju, som er en kvalitativ metode for forskning (Gripsrud et al., 2016, s. 115-116).

Gjennom vårt valg med å benytte eksplorativt design, ønsket vi å tilegne oss dypere kunnskap om regnskapsførerselskapers plikter til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter tilknyttet kundeforhold, samt hvordan dette forstås i praksis. Forståelsen vi har tilegnet oss gjennom sekundærdata, er av høy relevans for resten av arbeidet.

3.2 Juridisk metode

Med bakgrunn i oppgavens formål blir vi nødt til å benytte juridisk metode, på veien mot å besvare problemstillingen. Når en rettsregel skal tolkes, tolkes selve ordlyden. I de fleste tilfeller vil det også være nødvendig å se på andre forhold, som for eksempel forarbeider og etterarbeider, for å skape en forståelse over hva som var lovgivers intensjon. Ved juridisk metode benyttes rettskilderegler for å få frem det riktige innholdet i en rettsregel.

Rettskildereglene fremgår av tre ulike prinsipper: Relevans, slutning og vekt. Disse prinsippene benyttes i tolkningsprosessen, men representerer også de ulike trinnene i tolkningsarbeidet. Dette vil si at vi først må se på prinsippet om relevans, som sier noe om hvilke rettskildefaktorer vi kan benytte for å besvare den aktuelle problemstillingen. Videre sier prinsippet om slutning oss hvordan den enkelte rettskildefaktor skal tolkes og forstås. Avslutningsvis avgjøres vektleggingen av de ulike rettskildefaktorene ved hjelp av vektprinsippet. (Boe, 2012, s. 82-83).

Som nevnt ovenfor, innebærer det første steget å kartlegge hvilke rettskildefaktorer som vil være av relevans for å besvare problemstillingen. I denne oppgaven er det hvitvaskingsloven og personopplysningsloven med tilhørende forskrifter, som vil være av størst relevans. EUs personvernforordning av 2016 benyttes også i stor grad, da den gjelder som norsk lov (Personopplysningsloven, 2018, §1). I tillegg benyttes regnskapsførerloven av 1993. Når det i oppgaven refereres til hvitvaskingsloven og personopplysningsloven, er det på tale om de kunngjorte versjoner av 2018. Det er kun i kapittel 2.1.2 det refereres til tidligere kunngjorte versjoner av hvitvaskingsloven.

Deretter vil det også være nødvendig å benytte lovforarbeider. Disse kan bidra i tolkningen av enkelte ord, og vendinger som er brukt i lovene. Lovforarbeidene kommer i form av Norges offentlige utredninger fra et utvalg oppnevnt av Regjeringen eller et departement (NOU), proposisjoner til Stortinget (Prop. L) og innstilling til Stortinget (Innst. L). (Boe, 2012, s. 137). Til å tolke hvitvaskingslovens rettsregler er det i denne oppgaven benyttet NOU 27. Forarbeidet til hvitvaskingsloven består blant annet også av to proposisjoner som er benyttet: Prop. 76 L (2016-2017) og Prop. 40 L (2017-2018). Det er blitt benyttet Prop. 56 LS (2017-2018) i forbindelse med personopplysningsloven.

I og med at oppgaven er innom register over reelle rettighetshavere, benyttes også gjeldende

lov: Lov om register over reelle rettighetshavere. Per 15. mai 2020 har ikke denne loven tredd i kraft. Vi benytter derfor noe av lovens forarbeid: Prop. 109 L (2017-2018).

For å besvare problemstillingen benyttes videre «Veiledning om regnskapsføreres og regnskapsførerselskapers etterlevelse av hvitvaskingsregelverket» (Finanstilsynet, 2019c). EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv (2015) har vi også benyttet, da dette er bakgrunnen for hvitvaskingsloven.

3.3 Kvalitativ metode - individuelle dybdeintervju

Som tidligere nevnt, er vi avhengige av primærdata, og har valgt kvalitativ metode for å innhente dette. Det skilles mellom kvantitative og kvalitative metoder. I kvantitative metoder samles data som kan uttrykkes i tall eller mengdeenheter, mens andre data kan betegnes som kvalitative (Gripsrud et al., 2016, s. 103). I utgangspunktet hadde det vært aktuelt for oss med en kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode, ved å utføre spørreundersøkelser, i tillegg til dybdeintervju. Det hadde gitt oss et større utvalg av representanter som kunne gjort oppgaven vår generaliserbar. Vi så at det ville bli vanskelig å få til, grunnet at det er en travel tid for regnskapsførere, og dermed ikke like enkelt å få nok personer til å delta på en slik undersøkelse. Kvalitative undersøkelser anses å passe godt når vi skal undersøke temaer som ikke tidligere er nøye undersøkt, og når formålet er å gi en dyp og rik innsikt i det vi undersøker (Gripsrud et al., 2016, s. 103). Siden vi ønsker en bredere forståelse av temaene vi går inn på, ble det naturlig å velge kvalitativ metode.

Det ble benyttet semistrukturerte dybdeintervjuer for å samle inn primærdata. Dette fordi vi primært ønsket å stille åpne spørsmål. Slike spørsmål fører til en løsere dialog rundt tema, og gir rom for forklaring rundt uklarheter. Ved å benytte dybdeintervjuer, kontra en spørreundersøkelse, vil det være større sannsynlighet for at spørsmålene blir oppfattet riktig (Gripsrud et al., 2016, s. 18). Som tidligere nevnt, ble det utført semistrukturerte intervjuer, hvor det på forhånd ble laget en intervjuguide som ble benyttet som et utgangspunkt (Johannessen, 2011, s. 145). Intervjuguiden var lik for alle intervjuene vi gjennomførte, men vi ga både oss selv og informantene spillerom. Spørsmål, tema og rekkefølge varierte derfor noe, og dette førte til en friere dialog med informantene. Intervjuguiden som ble benyttet, ligger som vedlegg nummer 2 i oppgaven.

I utgangspunktet hadde vi planer om å ha fysiske intervjuer, gjerne på arbeidsplassen til informantene for å unngå påvirkning av støy og muligheter for avbrytelser. Grunnet COVID-19 pandemien ble ikke dette mulig. Fire intervjuer ble dermed gjennomført via Skype/Teams, og to via telefon. Det finnes ulemper ved å ikke ha intervjuer ansikt-til-ansikt, men vi følte likevel ikke at det hindret oss fra å gjennomføre vårt arbeid, eller at det påvirket svarene vi fikk av informantene. Med dette mener vi eksempelvis at behovet for å observere reaksjoner ikke var like relevant for undersøkelsen. Det var fremdeles gode muligheter for tilpasninger underveis, og flyten i intervjuene gikk bra. Likevel kunne det gitt noe klarer forståelse av rutiner, dersom vi fikk se hvordan systemene til virksomhetene tilknyttet informantene fungerte.

Siden intervjuene ble gjennomført over internett, og vi satt på hver vår kant av Vestlandet, konkluderte vi med at den beste løsningen var at én person ledet intervjuet. De resterende gruppelemmene holdt seg i bakgrunnen, og kom med innspill dersom det var nødvendig. Ved å gjøre det på denne måten, trengte informantene kun forholde seg til en person. Det ble færre unødvendige pauser og forvirringer i forhold til hvem som skulle snakke når. Vi hadde to intervjuer på ca. 30 minutter, to på ca. 45 minutter, og to intervjuer på over en time.

3.4 Etiske retningslinjer

Gjennom kontakten med virksomhetene har det vært viktig for oss å ha gode rutiner for å ivareta informantene på best mulig måte. Med dette fulgte vi forskningsetiske retningslinjer slik at forskningen skjedde på en trygg og forsvarlig måte, og vi viste hensyn overfor informantene (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2014).

I startfasen la vi oppgaven vår inn i NSD, som er Norges senter for forskningsdata. NSD skal blant annet sikre at vi behandler eventuelle personopplysninger etter kravene i personvernlovgivningen. (Norsk senter for forskningsdata). Videre fikk informantene tilsendt informasjonsskriv hvor det blant annet ble gitt informasjon om hva undersøkelsen gikk ut på, formålet med oppgaven, samt hva resultatet brukes til. Det ble i informasjonsskrivet gjort rede for hvordan informantene kom til å bli presentert i oppgaven, og hvem som var ansvarlig for oppgaven vår. I samme skriv ble det også tydeliggjort at de hadde mulighet til å trekke seg underveis i prosessen, dersom dette var ønskelig.

I forkant av intervjuet ble informantene tilsendt en møte-agenda, hvor de i korte trekk fikk en oversikt over hvilke tema intervjuet ville basere seg på. Gjennom telefonsamtale i rekrutteringsfasen fikk de også noe informasjon om dette. De fikk tilsendt nødvendig litteratur samt klausuleringskriv fra Høgskulen på Vestlandet.

Informantene ble gjort kjent med at både virksomheten de jobber i, og de som enkeltindivid blir anonymisert i oppgaven. Dette gjorde vi for at informantene skulle kunne dele sin kunnskap og sine meninger uten at det skal kunne spores tilbake til dem. Vi var ute etter forståelse og innsikt i hvordan lovverket faktisk blir forstått og praktisert i virksomhetene. Dermed var det viktig for oss at informanten kunne snakke åpent rundt dette.

3.5 Reliabilitet og validitet

For å kunne levere en sterk forskningsoppgave, er det viktig at oppgaven vår er reliabel og valid. Reliabilitet sier noe om hvor pålitelig resultatet er, og dermed hvilken grad en studie kan etterprøves (Gripsrud et al., 2016, s. 61). Det vil være høy reliabilitet når en oppnår den samme konklusjonen ved å gjenta undersøkelsen. Ved bruk av kvalitativ metode er ikke dataene like lette å måle. Dermed er det viktig å reflektere over hvordan innhenting av dataene har foregått, spesielt med tanke på mulige feilkilder som kan oppstå. (Gripsrud et al., 2016, s. 69).

I arbeidet med innhenting av sekundærdata, var vi kritiske til hvilke kilder vi valgte å bruke. Den juridiske litteraturen som benyttes i undersøkelsen, er skrevet av fagfolk. Lover og forskrifter blir vurdert med høy grad av pålitelighet, og det samme gjelder myndighetenes oppfatninger gitt i offentlige dokumenter. Vi vurderer derfor datagrunnlaget vårt som reliabelt.

Informantene bidrar til å styrke reliabiliteten til primærdataene våre. Dette kommer av at informantene kjenner til lovverket, og har den erfaringen vi ser etter. Informantene har også god kjennskap til rutiner og systemer, da det er de som utarbeider dem. Spørsmålene i intervjuene ble stilt på den måten at både vi og informanten skulle forstå hverandre, samt at det var rom for spørsmål etter behov. I enkelte tilfeller gjentok vi svaret til informanten, slik at vi kunne sikre oss at vi hadde forstått riktig. Det ble tatt lydopptak under intervjuet, og intervjuet ble transkribert kort tid etter gjennomføring. Videre ble den transkriberte versjonen

sendt til informanten, slik at informanten kunne komme med tilbakemelding om det skulle være noe. I etterkant av intervjuene, ringte vi informantene for å spørre noen tilleggsspørsmål. Dette gjorde vi for å sikre oss at vi hadde oppfattet ting riktig. Alt dette er med på å styrke reliabiliteten i oppgaven vår.

De transkriberte intervjuene er ikke vedlagt i oppgaven grunnet anonymisering av informanten. Med dette vil vi også nevne at anonymiseringen både svekker og styrker reliabiliteten vår. Det vil ikke være like lett å etterprøve resultatet vårt. På den andre siden vil en slik anonymisering bidra til å få informanten til å snakke løsere rundt tema, og ikke holde tilbake eventuell sensitiv informasjon. Informantenes svar blir med dette mer troverdige.

Høy reliabilitet, medfører nødvendigvis ikke høy validitet. Validitet forteller om gyldigheten i oppgaven. Det handler om hvor godt vi har undersøkt det vi ønsker å undersøke (Gripsrud et al., 2016, s. 61). For at validiteten skal bli høy, er det viktig at spørsmålene til informantene er nøye gjennomtenkt og at tolkningen av svarene er riktige. For å sikre dette har vi valgt å ta i bruk Kvale og Brinkmann (2015, s. 138) sine syv stadier for informasjonsinnhenting: Tematisering, planlegging, intervjuing, transkribering, analysering, validering og rapportering.

I starten brukte vi god tid på å finne, lese og forstå relevante teoretiske kilder. Samtidig spurte vi veileder og bibliotekar om relevant litteratur, slik at vi hadde mest mulig kunnskap og forståelse før vi utarbeidet intervjuguiden. Intervjuguiden ble sendt til veileder for tilbakemelding på eventuelle mangler. Etter første intervju gjorde vi oss noen tanker om resultatene var tilstrekkelig for å besvare oppgaven. På bakgrunn av det valgte vi å tilføye ekstra spørsmål til intervjuguiden, med det formål å sikre oss informasjonen vi trenger for å besvare problemstillingen. All informasjon om virksomhetenes rutiner er relevant for vår problemstilling, og på bakgrunn av dette anser vi primærdataen som gyldig.

3.6 Vurderingsutvalg

Informantene er valgt på bakgrunn av bestemte egenskaper, og stillingen som ønskes representert i utvalget. For å besvare problemstillingen, har vi besluttet å intervju seks hvitvaskingsansvarlige i regnskapsførerselskaper. Antallet skulle gjerne vært høyere, men vi måtte avgrense oss noe, på grunn av tid og ressurser. En svakhet her vil dermed bli at vi ikke

får et representativt utvalg. (Gripsrud et al., 2016, s. 176).

Det er med bakgrunn i hvitvaskingsansvarliges kunnskap og arbeidsoppgaver som gjør dem attraktive i vår undersøkelse. Likevel er det verdt å nevne at det ble tatt i betraktning at det foreligger en viss risiko for at informantene gir oss såkalte perfekte svar, grunnet deres ansvar for at rutiner blir fulgt. Videre var det viktig for oss at utvalget skulle dra nytte av å delta. Vi så derfor på hvitvaskingsansvarlige som de som hadde mest interesse og nytte for oppgaven. Dette fikk vi også bekreftet da flere av informantene sa at temaet vårt er interessant, og at de ser frem til å lese det endelige resultatet.

I utgangspunktet skulle vi forholde oss til større virksomheter, men i løpet av prosessen fant vi det nødvendig å inkludere noen mindre virksomheter. Vi har valgt å kategorisere regnskapsførerselskapene på grunnlag av antall ansatte. I denne oppgaven anses derfor virksomheter med under 15 ansatte som mindre virksomheter, mens virksomhetene med mer enn 15 ansatte, kategoriseres som større virksomheter. Dermed endte vi opp med fire større, og to mindre virksomheter.

I dette kapitlet har vi gjort rede for metoden, og tilhørende beslutninger som ligger til grunn for oppgaven. I neste kapittel vil vi benytte teori og primærdata til å analysere og drøfte oss frem til et svar.

4 Analyse

I dette kapitlet skal vi presentere funn fra undersøkelsen, og benytte disse til å svare på problemstillingen: Etterlevelse av regnskapsførerselskapers plikter til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter etter hvitvaskingsloven. Kapitlet følger gangen i hvitvaskingslovens §30, da denne er hovedgrunnlaget for hele undersøkelsen. Vi tar først for oss identifisering og verifisering av reelle rettighetshavere. Videre er vi innom kravene som stilles til lagringen. Vi ser så på hvordan kravet om sletting tilfredsstilles, før vi ser på hvorvidt det er mulig å besvare en forespørsel fra Økokrim eller annen offentlig myndighet. Avslutningsvis tar vi for oss viktigheten med opplæring, og hvordan dette praktiseres.

4.1 Reelle rettighetshavere

Reelle rettighetshavere er, som tidligere skrevet, ett av punktene vi har valgt å gå i dybden på. I hvitvaskingsloven §30 foreligger det krav til å registrere og lagre opplysninger og dokumenter som er innhentet og utarbeidet i forbindelse med tiltak etter blant annet §§12-14. Opplysninger og dokumenter skal lagres i fem år etter at kundeforholdet er avsluttet eller transaksjonen er gjennomført. Hvitvaskingsloven §12-14 omhandler blant annet plikten regnskapsførerselskapet har til å verifisere og identifisere reelle rettighetshavere. Informantene ble dermed stilt flere spørsmål rundt dette, og vi hadde en dialog i etterkant av intervjuene for utfylling rundt temaet.

4.1.1 Identifisering og verifisering av reelle rettighetshavere

Informantene ble blant annet stilt spørsmål om hvordan de identifiserer og verifiserer kundens reelle rettighetshavere. Det å identifisere en reell rettighetshaver vil si å finne en eventuell reell rettighetshaver. Verifisere reelle rettighetshavere betyr å bekrefte deres identitet. Alle informantene har retningslinjer for hvordan dette foregår i praksis. Fire av seks informanter ga uttrykk for at det ikke er et problem for virksomheten å identifisere og verifisere reelle rettighetshavere, da kundene deres har relativt enkle eierstrukturer. Noen informanter nevner også at virksomheten i mange tilfeller, har god kjennskap til kunden, og at det av den grunn sjeldent foreligger usikkerhet knyttet til kundens reelle rettighetshavere.

Det foreligger stort sett samme praksis for bekreftelse av eierskapsforhold hos informantene. Virksomhetene foretar en sjekk i offentlig register, eventuelt også i internt register i

regnskapsførerselskapet. Proff forvalt blir nevnt som et slikt register, og ellers bruker flere aksjonærregisteret. Det er kun en av informantene som forteller oss at regnskapsførerselskapet har en automatisk prosess på dette. Systemet deres er koblet opp mot aksjonærregisteret, slik at det automatisk blir lagt inn reell rettighetshaver hos kunden, samt at systemet jevnlig oppdateres opp mot aksjonærregisteret. I tilfeller hvor det foreligger reelle rettighetshavere med tilknytning til utlandet, vil systemet gi et varsel.

Regnskapsførerselskapet har et internasjonalt nettverk hvor virksomhetene bruker hverandre gjensidig i utveksling av informasjon. Videre må de manuelt gå inn å registrere innhentet informasjon. Resten av informantene foretar en manuell sjekk. Noen av virksomhetene stopper prosessen etter sjekk i register, da de stort sett finner reelle rettighetshavere. Tre informanter har som praksis å stille spørsmål til kunden om det foreligger andre reelle rettighetshavere. En av informantene forteller at kunden må skrive under på at det ikke eksisterer andre reelle rettighetshavere enn de regnskapsførerselskapet allerede har identifisert, ved etablering av kundeforholdet.

Flertallet av informantene kunne bekrefte at virksomheten primært ser på hvilke aksjonærer som foreligger, og videre registreres personene med over 25 prosent eierskapsandel. I noen tilfeller sjekker de om det foreligger andre avtaler, eksempelvis aksjonæravtaler. Dette er likevel ikke en del av rutinen til flertallet.

Regnskapsførerselskaper plikter å avgjøre om det finnes en reell rettighetshaver til kunden, og å verifisere reelle rettighetshavere ved utarbeidelse av hvert kundeforhold. Dette kravet fremkommer i hvitvaskingsloven §§12 tredje ledd og 13 tredje ledd. Lovverket sier at det må foretas egnede tiltak både for å bekrefte identiteten til reelle rettighetshavere, og for å forstå eierskaps- og kontrollstrukturen hos kunder som ikke er fysiske personer.

(Hvitvaskingsloven, 2018, §§12 og 13). Ved vurdering av hva som ligger i «egne tiltak» må det ses hen til en risikovurdering (NOU 2016: 27, s. 222). Risikovurderingen fremkommer i hvitvaskingsloven §9 hvor det er krav om å foreta risikobaserte kundetiltak, som vil si at regnskapsførerforetaket blant annet må vurdere kunden til en risikoklasse.

Bruk av aksjonærregisteret, som de fleste av våre informanter gjør, er den mest praktiske måten å få bekreftet opplysningene om hvem som kontrollerer kunden direkte eller indirekte (Finanstilsynet, 2019c, s. 21). Aksjonærregisteret vil likevel ikke kunne bekrefte reelle rettighetshavere som har andre avtaler som gjør at de kan utøve kontroll over kunden.

Finanstilsynet påpeker dermed at det er viktig at kunden spørres, og at aksjeeierboken kontrolleres (Finanstilsynet, 2019c, s. 21). Dermed vil halvparten av informantene våre ikke tilfredsstillende kravet for å identifisere reelle rettighetshavere. Alle informantene gjør tiltak for å forstå eierskapsstrukturen, men kontrollstrukturen blir ikke gjennomgått hos alle.

Dersom det foreligger reelle rettighetshavere med tilknytning til utlandet, vil det selvsagt ikke være tilstrekkelig å benytte aksjonærregisteret. Her må det ytterligere tiltak til, eksempelvis sjekk i utenlandske register. Det er likevel verdt å nevne at kunden også må spørres.

Videre er spørsmålet om det er et egnet tiltak å spørre kunden uten mer utfyllende dialog rundt hva som skal til for å anses som reell rettighetshaver. Kun et par av informantene påpeker at regnskapsførerselskapet har dialog med kunden om dette. Det er ikke nødvendigvis gitt at kundene har kontroll på hva som skal til for å være en reell rettighetshaver. Informantene ble stilt spørsmål om dette, hvor flertallet mente det ikke var mye kunnskap hos kundene rundt reelle rettighetshavere. Dermed kan det via spørsmål til kunden uten videre forklaring, føre til at mulige reelle rettighetshavere utelukkes. Videre vil det føre til at regnskapsførerselskapet ikke har registrert alle reelle rettighetshavere hos sine kunder. Etter vår vurdering vil det dermed ikke være tilstrekkelig å eksempelvis få kunden til å signere på avtale om at det ikke foreligger andre reelle rettighetshavere, uten at det er utført dialog med kunden om hva som skal til for å anses som reell rettighetshaver.

Dermed kan vi konkludere med at det ikke er tilstrekkelige rutiner for identifisering og verifisering av reelle rettighetshavere hos regnskapsførerselskapene informantene tilhører. Det kan foreligge en reell rettighetshaver hos kunden uten at dette blir registrert hos virksomheten. Flere av informantene bekrefter at de bruker 25 prosent eierskapsandel som et ja/nei spørsmål på identifiseringen av reelle rettighetshavere. Vi ser at det mest praktiske er å kun benytte 25 prosent-regelen dersom virksomheten har få og kjente kunder. Det vil likevel ikke være forenelig med lovverket.

4.1.2 Når det ikke er mulig å identifisere reell rettighetshaver

Samtlige informanter påpeker at det først er når eierskapene har utenlandsk opphav, at det kan bli vanskelig å finne reelle rettighetshavere. Ulike land har ulike regler om hvilke opplysninger de kan oppgi. Dermed krever identifiseringen av reelle rettighetshavere med

utenlandsk opphav mye arbeid. Likevel forteller to av informantene oss at regnskapsførerselskapet har et internasjonalt nettverk som kan hjelpe dem med å finne opplysningene. Dette gjelder to av de større regnskapsførerselskapene. Videre forteller informanten at det ofte tar lang tid, og at virksomheten ikke alltid klarer å identifisere reell rettighetshaver. Det var derfor naturlig å spørre informantene om når de har gjort tilstrekkelig med tiltak for å identifisere reelle rettighetshavere.

Ikke alle informantene hadde vært borti problemstillingen om hva de skulle gjøre dersom det ikke var mulig å identifisere eller verifisere reell rettighetshaver. To av informantene var tydelige på at kundeforholdet opphøres ved et slikt tilfelle, hvor en av dem påpekte at tiltakene som gjennomføres for å undersøke eventuelle reell rettighetshaver, ble registret og lagret. En av informantene kunne fortelle at virksomheten registrer opplysninger om hele styret og ledelsen hos kunden, dersom de har foretatt tilstrekkelig med undersøkelser og reell rettighetshaver ikke blir avdekket. Videre blir undersøkende tiltak registrert og lagret.

En av informantene presiserte at det kunne være vanskelig å vite hvor omfattende tiltak som må iverksettes for å identifisere reelle rettighetshavere. Hvitvaskingslovens §13 tredje ledd, presenterer en unntaksregel som gir en viss pekepinn da det står at rapporteringspliktig kan innhente opplysninger om styret og daglig leder eller tilsvarende, dersom en har gjennomført alle rimelige tiltak for å finne reell rettighetshaver. Formuleringen «alle rimelige tiltak» må ses i sammenheng med ordlyden i EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv, nemlig at rapporteringspliktig må ha «exhausted all possible means». (NOU 2016: 27, s. 82-83). Basert på ordlyden, forstås det at rapporteringspliktig må gå svært langt for å identifisere en reell rettighetshaver. Rapporteringspliktig kan ikke bare basere seg på bedriftens eget svar på hvem som er reell rettighetshaver. Det er heller ikke tilstrekkelig å kun undersøke registeret over reelle rettighetshavere. (Finansdepartementet, 2018b, s. 67). Per nå finnes ikke et slikt register i Norge, likevel eksisterer det i andre land. Dersom en rapporteringspliktig skal finne reell rettighetshaver hos et utenlandsk foretak, er det derfor ikke nok å bare støtte seg på et slikt register for å benytte seg av unntaksregelen. Egne undersøkelser må derfor gjøres, og det anbefales blant annet søk i åpne kilder. (Finansdepartementet, 2018b, s. 73). Siden det ut over dette fremkommer lite konkrete føringer på hvor langt en faktisk skal strekke seg, blir det en noe subjektiv vurdering, forutsatt at «alle rimelige tiltak» er gjennomført. For å benytte seg av unntaksregelen, er det en forutsetningene at det ikke foreligger indikasjoner som kan gi

mistanke om hvitvasking (Hvitvaskingsloven, 2018, §13).

Etter våre vurderinger strider unntaksregelen imot formålet med å identifisere reelle rettighetshavere. En av de primære årsakene til å identifisere personene bak virksomhetene, er å forhindre økonomisk kriminalitet, herunder hvitvasking. Ved å identifisere reelle rettigheter vil det ikke være like lett å skjule midlenes opprinnelse, samtidig som det hindrer personene i å gjemme seg bak virksomhetsstrukturer, og dermed unngå å påta seg ansvar (Georgsen, 2018, s. 15). I Sverige er praksisen å registrere for eksempel daglig leder som reelle rettighetshavere, dersom det ikke foreligger en annen (Penningtvåttslagen, 2017, Kap. 3 §8). Dette fører til at en bedrift alltid vil være registrert med en reell rettighetshaver i Sverige. I Norge innhentes det opplysninger om daglig leder og styret, men de registreres ikke som reelle rettighetshavere, med mindre det er snakk om en stiftelse. Dersom en alltid har en reell rettighetshaver registrert hos alle kunder, vil det dermed alltid være en person som står ansvarlig. Det vil samtidig være vanskeligere å gjemme seg bak virksomhetsstrukturer.

Lovverket krever, som beskrevet i det foregående avsnitt, at det skal iverksettes svært omfattende tiltak i søk etter reell rettighetshaver, før unntaket i §13 kan benyttes.

Indikasjoner på hvitvasking kan heller ikke foreligge. Det vil derfor være naturlig at regnskapsførerselskapene avslutter, eller ikke påtar seg kundeforholdet, dersom de ikke kan identifisere reell rettighetshaver.

4.1.3 Historiske data om kundens reelle rettighetshavere

Under intervjuene, ble informantene spurt om tidligere informasjon ble oppbevart i systemet, når ny oppdatert informasjon ble lagt inn. Det ble her lagt vekt på historiske data om kundenes reelle rettighetshavere. Med dette mener vi om det foreligger data om hvem som tidligere har vært reelle rettighetshavere hos kunden.

Det var to informanter som kunne bekrefte at regnskapsførerselskapet ikke kunne legge inn ny reell rettighetshaver, uten at nye opplysninger erstattet de gamle. Alle de andre virksomhetene oppbevarer eldre opplysninger. Videre påpekte en informant at systemet oppdaterer reelle rettighetshavere en gang årlig, og at det derfor er muligheter for at det kan ha vært en person som anses som reell rettighetshaver innom kunden, uten at det er blitt

registrert hos regnskapsførerselskapet. Dersom det har skjedd, har en ikke historiske data om alle som en gang har vært reelle rettighetshavere hos kunden. De fleste informantene våre kunne bekrefte at regnskapsførerselskapet årlig sjekket om det var skjedd noen endringer når det kom til reelle rettighetshavere.

Etter hvitvaskingsloven §24, skal regnskapsførere ha en løpende oppfølging av kundeforholdet sitt. Dette innebærer at regnskapsførerne jevnlig skal gjennomføre kundetiltak. En del av denne løpende oppfølgingen av kunden vil blant annet være å følge opp endringer i reelle rettighetshavere (Finanstilsynet, 2019c, s. 21).

Hvor hyppig den løpende oppfølging skal gjennomføres beror på risikovurderingen hos hver enkelt kunde. Er kunden av ulike grunner vurdert til lav risiko for hvitvasking, vil regnskapsføreren ikke måtte gjennomføre løpende oppfølging like ofte som for kunder med normal eller høy risiko (Finanstilsynet, 2019c, s. 23). Er risikoen verken vurdert som lav eller høy, vil den løpende oppfølgingen måtte skje minst en gang i året (*Revisors håndbok 2019*, 2018, s. 1863). I tilfeller hvor risikoen er vurdert som høy, må det gjennomføres mer jevnlig oppfølging av kundeforholdet (Finanstilsynet, 2019c, s. 26). Regnskap Norge anbefaler sine medlemmer at informasjonen skal oppdateres en gang årlig, og ellers om det er tvil om opplysningene som er registrert er tilstrekkelige og riktige (Høylye, 2020). Slik vi ser det, er Regnskap Norge sin anbefaling ikke tilstrekkelig ajourhold, for at det skal være mulig å ha historiske data på reelle rettighetshavere.

Hvitvaskingsloven §30 første ledd, krever at «Rapporteringspliktige skal registrere og lagre opplysninger og dokumenter som er innhentet og utarbeidet i forbindelse med tiltak etter §§9 til 26, i fem år etter at kundeforholdet ble avsluttet eller transaksjonen ble gjennomført». I Finanstilsynets veiledende rundskriv for regnskapsførere, ble det påpekt at registreringen og lagringen gjelder alle innhentede opplysninger og dokumenter. Videre i rundskrivet er det spesifisert at selv om informasjonen blir erstattet av ny og oppdatert informasjon, skal den oppbevares. Som et eksempel på dette skriver Finanstilsynet at «foretaket må oppbevare informasjonen om alle personer som én gang har vært reelle rettighetshavere, selv om disse ikke er reelle rettighetshavere på tidspunktet for avslutningen av kundeforholdet». (Finanstilsynet, 2019c, s. 31).

Dermed er det klart at informantene som ikke kan legge inn ny reell rettighetshaver i

systemet, uten at det erstatter den tidligere reelle rettighetshaveren, ikke kan tilfredsstillere kravet til Finanstilsynet. Videre vil vi si at å oppdatere oversikt over reelle rettighetshavere en gang årlig, heller ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for å tilfredsstillere kravet om å ha historiske data om reelle rettighetshavere. Det kan skje endringer i eierskapsstruktur eller kontrollstruktur flere ganger årlig.

Som beskrevet i kapittel 4.1.1, er det flere av informantene som bekrefter at de stort sett kun kontrollerer eierskapsstruktur, og ikke kontrollstruktur. Dette vil som tidligere nevnt, utelukke mulige reelle rettighetshavere som kan foreligge. Ved å utelukke mulige reelle rettighetshavere på denne måten, foreligger det en sannsynlighet for at reelle rettighetshavere som tidligere har vært eller er, ikke er lagret i systemet. Det er dermed muligheter for at historikken over reelle rettighetshavere ikke stemmer.

Vi kan konkludere med at det skal mye til for å tilfredsstillere kravet om å oppbevare opplysninger om alle personer som én gang har vært reelle rettighetshavere. Regnskapsførerselskapene tilknyttet informantene vi intervjuet, klarer dermed ikke å tilfredsstillere dette kravet.

4.2 Hvitvaskingslovens krav til lagring

Hvitvaskingsloven §30 presiserer at lagringen skal være betryggende og hindre uautorisert tilgang. Videre utdyper ikke hvitvaskingsloven noe om hva «betryggende lagring» tilsier. Derimot sier hvitvaskingsforskriften følgende: «Dokumenter og opplysninger skal oppbevares på et medium som opprettholder lesekvaliteten i hele oppbevaringsperioden. Det skal foreligge sikkerhetskopier av elektronisk materiale. Sikkerhetskopien skal oppbevares atskilt fra originalen.» (Hvitvaskingsforskriften, 2018, §6-2).

Hva som ligger i å «hindre uautorisert tilgang» spesifiseres heller ikke. Hverken i forskriften eller i loven. Ut ifra ordlyden kan en dra den konklusjon at det skal iverksettes tiltak som hindrer at uvedkommende får tilgang til det sted opplysningene og dokumentene lagres.

På grunnlag av det som fremkommer i hvitvaskingsloven og tilhørende forskrift kan regnskapsførere fritt velge hvilket medium de ønsker å benytte til oppbevaringen. Dette

såfremt mediet tilfredsstillter kravene til lesekvalitet og tilgangsbegrensning.

Det eksisterer to hovedformer for lagring: Elektronisk og papir. Som regnskapsfører er en pliktig å oppbevare regnskapsdokumenter. Med bokføringsloven som kom i 2005 var det ikke lenger krav til oppbevaring av materialet i papirform. Denne loven førte til at regnskapsførerne fikk større frihet til å velge oppbevaringsform selv. (Kaaby, 2012). Alle informantene kan informere om at det benyttes elektronisk lagring i deres virksomhet, og at oppbevaring av dokumenter i papirform er heller unntaket enn regelen. På den andre siden stilles det strengere krav til elektronisk lagring, enn lagring i papirform. Elektronisk lagring må blant annet tilfredsstillte krav om sikring, kontrollspor og lesekvalitet. (Kaaby, 2012). Samtidig som det også stilles krav om at det skal foreligge en sikkerhetskopi atskilt fra originalen (Hvitvaskingsforskriften, 2018, §6-2 tredje ledd).

Med dagens teknologiske samfunn som grunnlag vil det være rimelig å konkludere med at for de fleste regnskapsførere vil elektronisk oppbevaring være mest gunstig. Ut ifra hva informantene kan informere om, er det flere tilbydere av ulike former for elektroniske systemer som kan benyttes til oppbevaring. Alle regnskapsførerselskapene informantene representerer benytter ulike former for CRM-systemer til lagringen, jamfør kapittel 2.3.5.

Kort oppsummert kan vi si at det stilles relativt få krav til lagringen i hvitvaskingsloven. Per nå kan regnskapsførere selv velge hvilken form for lagring de ønsker å benytte, så lenge kravene til lesekvalitet, sikkerhetskopi og tilgangsbegrensning tilfredsstilles.

4.3 Personvernregelverkets krav til lagring

Regnskapsførere er, som skrevet i kapittel 2.4, underlagt personopplysningsloven. Regnskapsførere er gitt adgang til behandling av personopplysninger dersom det er nødvendig for å oppfylle kravene som gis i hvitvaskingsloven (Hvitvaskingsloven, 2018, §29 første ledd). Av dokumentasjonen og opplysningene regnskapsførerselskap er pålagt å oppbevare etter §30, klassifiseres samtlige som personopplysninger (Hvitvaskingsloven, 2018; Personopplysningsloven, 2018, Art.4). Vi kan konkludere med at dersom regnskapsførere skal kunne utføre sitt arbeid etter hvitvaskingsloven blir de nødt til å behandle personopplysninger, og det foreligger derfor et saklig grunnlag for behandling.

Videre i personopplysningsloven presenteres kravet om at entydige identifikasjonsmidler kun skal benyttes i tilfeller hvor slik identifisering er nødvendig. Fødselsnummer er et eksempel på en personopplysning som sikrer entydig identifikasjon. (Personopplysningsloven, 2018, §12). Regnskapsfører er pliktig til å registrere blant annet fødselsnummer før etablering av kundeforhold. Dette gjøres som en del av kundetiltak etter hvitvaskingsloven, for å sørge for riktig identifikasjon på kunden (2018, §12). Siden det er hjemlet behandling av fødselsnummer i annen lov, har regnskapsførere også adgang til behandling av slike opplysninger ifølge personopplysningsloven §2.

I motsetning til hvitvaskingsloven som kun stiller krav til at lesekvaliteten skal opprettholdes hele oppbevaringstiden, stilles det ytterligere krav i personvernregelverket. I og med at regnskapsførere er underlagt dette lovverket må dermed lagringen tilfredsstillende kravene til behandling av personopplysninger, som stilles i personvernsregelverket.

Som nevnt i kapittel 2.4.1, fremgår kravene til behandling av personopplysninger i artikkel 5 (Personopplysningsloven, 2018, Kap. II). I det følgende skal vi drøfte hvorvidt prinsippene tilfredsstilles hos regnskapsførerselskapene som representeres av informantene.

4.3.1 «Lovlighet, rettferdighet og åpenhet»

Prinsippet om lovlighet, rettferdighet og åpenhet går ut på at behandlingen av personopplysninger skal være hjemlet i lov. Samtidig som det klart skal fremgå hvordan opplysningene skal behandles. (Jarbrekk et al., 2019, s. 142; Personopplysningsloven, 2018, Art.5).

Personvernforordningens artikkel 6 regulerer behandlingens lovlighet. Minst et av vilkårene må være oppfylt for at behandlingen av personopplysninger skal anses lovlig. (Personopplysningsloven, 2018, Kap. II). Ifølge personopplysningsloven artikkel 6 bokstav c, driver regnskapsførerselskaper lovlig behandling av personopplysninger, da dette er en rettslig forpliktelse de er pålagt i forbindelse med arbeidet mot hvitvasking. For at artikkel 6 bokstav c skal kunne anvendes som hjemmel for behandling av personopplysninger skal dette også fremgå av unionsretten, eller nasjonal rett (Personopplysningsloven, 2018, Art.6 Nr.3). Det rettslige grunnlaget for regnskapsførers behandling av personopplysninger fremkommer i

hvitvaskingsloven §29.

Behandlingen av personopplysningene skal, som nevnt ovenfor, være overens med forventningene til den registrerte, samtidig som den skal være oversiktlig. Informasjonen som gis skal være klar og tydelig (Personopplysningsloven, 2018, Art.13). Gjennom standard leveransevilkår, som ofte er et vedlegg til oppdragsavtalen, informerer virksomhetene at de er underlagt hvitvaskingsloven. Kunden kan ved dette forvente at personopplysninger vil bli behandlet i henhold til denne lov.

4.3.2 «Formålsbegrensning»

Det at personopplysningene skal behandles med formålsbegrensning vil si at de kun skal benyttes til det formål de er innhentet for. Dette innebærer at personopplysninger kun skal benyttes til «spesifikke, uttrykkelig angitte og berettiget formål». (Personopplysningsloven, 2018, Art.5).

Regnskapsførere har, som nevnt i kapittel 4.3 og i prinsippet ovenfor, rettslig grunnlag for å behandle personopplysninger. Det foreligger dermed et berettiget formål.

Gjennom vedlegg i oppdragsavtalen fremkommer det at regnskapsførerselskapene er underlagt hvitvaskingsloven. Vi kan da spørre oss om dette anses som et spesifikt og uttrykkelig angitt formål. Det vil gjerne ikke være åpenbart for den registrerte hva dette innebærer, men kunden kan selv undersøke dette ved å slå opp i lovverket. Det vil derfor være tilstrekkelig å kun angi at virksomheten er underlagt lovverket.

4.3.3 «Dataminimering»

Prinsippet om dataminimering går ut på at personopplysningene som behandles skal være så relevante og begrenset som mulig. En skal unngå å innhente opplysninger som ikke er absolutt nødvendige. (Personopplysningsloven, 2018, Art.5).

Regnskapsførerselskapet er pliktig å registrere opplysninger om reell rettighetshaver som sikrer entydig identifikasjon (Hvitvaskingsloven, 2018, §13 tredje ledd). Videre utdypes ikke dette kravet ytterligere, hverken i hvitvaskingsloven eller tilhørende forskrift. Det ble, som tidligere nevnt, stilt spørsmål til informantene om hvordan de identifiserer og verifiserer

reelle rettighetshavere hos kundene sine. Ut ifra svarene bemerket vi oss spesielt et, hvor det fremkommer at virksomheten innhenter navn, fødselsnummer og bostedsadresse.

Ut ifra ordlyden og dagligspråket vil det være rimelig å hvermannsen gjerne konkluderer med at fødselsnummer er nødvendig for entydig identifikasjon. I det veiledende rundskrivet for regnskapsførere sies det derimot at navn, fødselsdato og adresse som regel vil sørge for entydig identifikasjon. Videre i rundskrivet spesifiseres det at hvilke opplysninger som anses nødvendig å innhente, må vurderes konkret ut ifra en risikovurdering. (Finanstilsynet, 2019c, s. 21). Vi kan trekke en slutning om at det ved de fleste tilfeller vil være tilstrekkelig å kun benytte fødselsdato, og ikke fødselsnummeret. På grunnlag av dette kan en diskutere hvorvidt det blir et brudd med prinsippet om dataminimering. Det er på det rene at det å benytte fødselsnummer sørger for entydig identifikasjon. Likevel vil det ikke være nødvendig. Personopplysningene som Finanstilsynet anbefaler å registrere, sikrer til sammen entydig identifikasjon. Det å innhente fødselsnummer er dermed ikke nødvendig for formålet.

4.3.4 «Riktighet»

Slik det fremkommer av kapittel 2.4.1 går prinsippet om riktighet ut på at personopplysningene som behandles skal være riktige og nødvendig oppdaterte. (Personopplysningsloven, 2018, Art.5).

Tre av seks informanter uttrykker en utfordring når det kommer til å ha oppdatert og dermed korrekt informasjon på reelle rettighetshavere til enhver tid. Disse tre informantene kommer fra to større, og et mindre regnskapsførerselskap. Helt oppdaterte data vil være vanskelig å fremskaffe da det oftere kan forekomme endringer i eierstrukturen, som kan medføre endringer i reelle rettighetshavere. Alle informantene kan informere om at det foretas en årlig oppdatering på de registrerte opplysningene. Samtlige sier at dette ofte gjøres i forbindelse med utfylling av aksjonærregisteroppgaven. Det er en oppgave som skal leveres en gang årlig, og det er ikke uvanlig at regnskapsførere bistår kundene sine med denne oppgaven. I den forbindelse får de oppdatert hvem som er aksjonærer hos kunden.

Alle regnskapsførerselskapene tilknyttet informantene ser ut til å praktisere en årlig oppfølging av reelle rettighetshavere. Samtidig som fem av seks informanter mener det er tilstrekkelig med oppfølging en gang i året. Likevel sier to av informantene at det vil være

umulig å være oppdatert til enhver tid. Praksisen om årlig oppfølging stemmer overens med bransjeforeningens anbefalinger. Regnskap Norge anbefaler sine medlemmer at en oppfølging av reelle rettighetshavere tar sted minst en gang i året. De påpeker også at dersom det foreligger en tvil rettet mot opplysningenes riktighet eller eksistens, må det undersøkes. I tillegg understrekes det at risikoklassen på oppdraget påvirker hvor ofte en oppfølging av informasjonen skal gjøres. (Høylye, 2020).

Dersom regnskapsførerselskapet har gammel informasjon på reelle rettighetshavere, enten fordi det har skjedd en endring i eierstrukturen eller andre endringer som fører til at informasjonen blir feil, kan det ses på som et brudd på prinsippet om riktighet når det er snakk om personopplysninger. Selv om Regnskap Norges anbefaling er en oppfølging minst én gang årlig kan det ut ifra intervjuene tyde på at dette ikke er tilstrekkelig for samtlige. På den andre siden påpeker bransjeforeningen andre faktorer som skal påvirke hyppigheten på oppfølgingen. Faktorer som hvilke type kunder og størrelsen på kundene, kan i mange tilfeller indikere om det vil være nødvendig med oppfølging av opplysninger, og eventuelle endringer flere ganger enn én gang per år. Større regnskapsførerselskaper har gjerne større kunder, og kunder som strekker seg over landegrenser. Ut ifra dette vil det være rimelig å konkludere med at oppfølging én gang årlig ikke er tilstrekkelig for å oppfylle kravet om riktighet.

4.3.5 «Lagringsbegrensning»

Prinsippet om lagringsbegrensning går ut på at opplysningene ikke skal oppbevares lenger enn det som er nødvendig for formålet. (Personopplysningsloven, 2018, Art.5).

I hvitvaskingsloven §30 annet ledd omtales den såkalte «femårsfristen». Den sier at dokumenter og opplysninger som er utarbeidet i forbindelse med kundetiltak, undersøkelser og lignende skal oppbevares i fem år etter at kundeforholdet er avsluttet. (Hvitvaskingsloven, 2018, §30). Femårsfristen og lagringsbegrensning vil bli drøftet i kapittel 4.4.

4.3.6 «Integritet og konfidensialitet»

Gjennom dette prinsippet skal personopplysningenes integritet beskyttes. Det vil si at de skal sikres mot utilsiktet tap, skade eller ødeleggelse. Samtidig skal opplysningene behandles

konfidensielt. Dette gjøres ved å hindre uautorisert eller ulovlig behandling. (Personopplysningsloven, 2018, Art.5). Konfidensialitet innebærer å sørge for at opplysningene kun er tilgjengelige for de som skal ha tilgang (Nätt, 2019).

Alle informantene kan fortelle at det benyttes ulike former for CRM-systemer for lagring av opplysninger og dokumenter. Samtlige påpeker at disse systemene krever personlig innlogging. På den andre siden kan fem av seks informanter informere om at hele kontoret har tilgang til stedet hvor personopplysningene til alle kontorets kunder oppbevares. Flere av informantene begrunner dette med at de jobber i team. Likevel er det kun et regnskapsførerselskap som begrenser tilgangen ned til teamet som jobber direkte med kunden.

Konfidensialitet kan oppnås ved kryptering og sikkerhetskoder ved innlogging (Nätt, 2019). Slik det fremkommer av intervjuene, og med dagens digitale samfunn som bakgrunn, er nok dette et meget kjent tiltak. Videre kan det diskuteres hvorvidt det er et brudd på prinsippet at fem av seks virksomheter begrenser tilgangen til opplysningene til kontoret. Dette gjelder både små og større regnskapsførerselskaper. Det kan nok ikke ses på som et direkte brudd på prinsippet om integritet og konfidensialitet. Samtidig vil det være rimelig å si at det ikke foreligger noe behov for at alle på kontoret skal ha tilgang til disse opplysningene helt uten videre. Det er klart at det fremstår som den mest praktiske løsningen, da det i ulike tilfeller vil være endringer i hvem som jobber med kunden. For eksempel kan en av informantene fortelle at de ble nødt å løsne opp på bakgrunn av COVID-19 pandemien som førte til at flere måtte arbeide fra hjemmekontor. Noe som igjen førte til et behov for at flere hadde tilgang til personopplysningene. Selv om det ikke kan ses på som et direkte brudd med prinsippet, er det heller ikke helt forenelig med lovgivningen. En kan si at vi oppholder oss i en gråsoner. Det er derfor på det rene at det her foreligger et forbedringspotensial blant informantene.

4.4 I hvilken grad tilfredsstilles kravet om sletting?

Hvitvaskingsloven §30 annet ledd, krever at personopplysninger skal slettes, fem år etter at kundeforholdet er avsluttet. Informantene ble derfor bedt om å gjøre rede for rutinene de har rundt sletting etter hvitvaskingsloven.

Av alle informantene vi intervjuet, var det kun en som kunne informere om at virksomheten har et system hvor slettingen av personopplysninger foregår automatisk. I samme virksomhet har de en egen ansatt som arbeider konkret med å sikre at oppdragene er terminert i systemet. Femårsfristen vil løpe fra datoen kundeforholdet termineres.

De fem andre informantene bekreftet at virksomhetene sletter personopplysningene manuelt. Her foreligger det noe ulike metoder, men fåtallet gjør dette på en systematisk måte. Noen benytter en såkalt mappestruktur, hvor dokumenter og opplysninger om avsluttende kundeforhold blir plassert. Femårsfristen starter å løpe når det avsluttede kundeforholdet plasseres i denne mappen. Det fremkommer ellers at det ikke er etablert gode rutiner tilknyttet den faktiske slettingen. En av informantene kan blant annet bekrefte at det nokså sikkert foreligger opplysninger som er lagret for lenge, grunnet dårlige rutiner rundt sletting.

Finanstilsynet påpeker at det må foreligge rutiner, enten manuelle eller digitale, som sørger for at personopplysninger og dokumenter slettes etter at femårsfristen er utløpt (Finanstilsynet, 2019b, s. 76). Femårsfristen skal beregnes fra tidspunktet kundeforholdet ble avsluttet eller transaksjonen ble gjennomført (Hvitvaskingsforskriften, 2018, §6-4).

Når femårsfristen er utløpt kreves det at opplysningene og dokumentene, skal slettes senest innen ett år (NOU 2016: 27, s. 129). Dette vil dermed si at det er tilstrekkelig for regnskapsførerselskapet å foreta en rydderunde i eksempelvis slutten av året. Et kundeforhold som er avsluttet i januar 2015, kan dermed slettes i desember 2020 uten at dette er et brudd på hva hvitvaskingsloven krever.

Regnskapsførerselskapers plikt til å slette personopplysningene fremkommer ikke kun i hvitvaskingsloven, men også av personopplysningsloven. EUs personvernforordning artikkel 17 presenterer retten til å bli slettet. Dersom formålet ikke lenger foreligger, skal det behandlingsansvarlige regnskapsførerselskapet slette personopplysningene om kunden. (Personopplysningsloven, 2018, Kap. III). Dette kravet fremgår også ved prinsippet om lagringsbegrensning, som kort ble omtalt i kapittel 4.3.5. Kort oppsummert skal opplysningene slettes når de ikke lenger anses nødvendige for formålet. Dersom femårsfristen på et avsluttet kundeforhold utløper i januar 2020, skal personopplysningene slettes da. Det vil være i strid med personvernregelverket å vente til desember 2020. Det at

regnskapsførerselskapene gis et års frist på å slette personopplysninger, etter at femårsfristen er utløpt, strider imot prinsippene i personvernsregelverket.

Virksomhetene er pliktige til å ha en sikkerhetskopi av innhentede opplysninger og dokumenter (Hvitvaskingsforskriften, 2018, §6-2 tredje ledd). Det er dermed nødvendig å ha oversikt over kopiene, slik at både originalen og kopiene blir slettet etter at femårsfristen har utløpt.

Ut ifra undersøkelsen kan vi si at flere av virksomhetene tilknyttet informantene, ikke tilfredsstillt kravet om sletting av personopplysninger. I disse tilfellene foreligger det ikke noe særlig rutine til grunn, som skal sørge for at opplysningene slettes til riktig tid. Virksomheten med et automatisk system, vil derimot tilfredsstille kravet, gitt at oppdragene termineres på riktig tidspunkt.

4.5 Hvorvidt kan virksomhetene besvare en forespørsel fra offentlige myndigheter?

Slik det fremkommer i kapittel 2.5, pålegges rapporteringspliktige å ha systemer som «muliggjør raske og fullstendige svar på forespørsel fra Økokrim, tilsynsmyndigheten eller andre offentlige myndigheter» (Hvitvaskingsloven, 2018, §30 tredje ledd). Det forventes at de skal kunne besvare forespørsler som angår kundeforhold den rapporteringspliktige har hatt de fem siste årene. I rundskrivet spesifiseres det at dette også gjelder historikken på reelle rettighetshavere. (Finanstilsynet, 2019c, s. 30).

For å finne ut hvorvidt en slik forespørsel faktisk kan besvares stilte vi informantene ulike spørsmål. Blant annet spurte vi dem om de har systemer som gjør det mulig å besvare slike forespørsler, og om de har mottatt slike forespørsler. Fem av seks informanter påstår at deres regnskapsførerselskap kunne besvart en slik forespørsel. Likevel er det bare en av disse som kan si at de har forsøkt å gjøre et tilsvarende søk i systemet. Med tilsvarende søk, menes i denne sammenheng å søke opp en spesifikk person for så å få treff på hvilke bedrifter denne personen kan ha en tilknytning til. Imidlertid er det ingen av informantene som har opplevd at regnskapsførerselskapet de representerer har mottatt forespørsler knyttet opp mot hvitvaskingsregelverket.

Underveis i intervjuene gjorde en av informantene oss oppmerksom på at systemene ofte ikke er skapt for å søke opp navnet på en person. Tre av virksomhetene informantene representerer har ikke mulighet til å søke opp navn på personer. De kan kun søke opp selve kunden, altså firmanavn. Dersom Økokrim eller tilsvarende myndighet skulle forespurt informasjon ved å benytte navnet på en person, vil dermed flere av informantenes virksomheter ikke kunne besvare forespørselen. På den andre siden kan tre av informantene fortelle at deres regnskapsførerselskap kan benytte navn ved søk i systemet. Sistnevnte informanter representerer større regnskapsførerselskaper. Derimot kan alle informere om at de kan søke opp firmanavn.

Det kan likevel diskuteres om det foreligger muligheter for å finne frem til en person manuelt. En mulighet kan eksempelvis være om virksomheten har så liten kundemasse at reell rettighetshaver kan letes frem ved å gå gjennom alle kundenes reelle rettighetshavere systematisk. Videre må det da vurderes hvor tidkrevende dette vil være. Lovverket krever som beskrevet over “raske” svar. Finanstilsynet spesifiserer at omfanget på forespørselen avgjør hvor raskt den skal besvares (Finanstilsynet, 2019c, s. 30). Vi ser det svært ressurskrevende å gjøre det på denne måten, og at det vil være mer praktisk med et godt system som gjør det mulig å søke opp spesifikke personer.

For å kunne besvare myndighetene, vil det også her være avgjørende at virksomhetene har registrert alle reelle rettighetshavere som en gang har vært innom kunden. Selv om regnskapsførerselskapet har gode systemer som gjør det mulig å søke opp spesifikke personer, vil det ikke hjelpe uten at alle reelle rettighetshavere til kunden er registrert. Er ikke alle reelle rettighetshavere som en gang har vært tilknyttet til kunden registrert, er det ikke mulig å gi Økokrim eller andre offentlige myndigheter fullstendige svar.

Det ser ut til at de større regnskapsførerselskapene har systemer som tilfredsstillende dette kravet bedre enn hva de mindre virksomhetene har. Noe som fører til at det er høyere sannsynlighet for at større regnskapsførerselskaper kan besvare en slik forespørsel.

4.6 I hvilken grad tilfredsstillende kravet om opplæring?

Rapporteringspliktige må sørge for at ansatte gis jevnlig opplæring. Opplæringen skal bidra til at ansatte er kjent med hvitvaskingslovens krav, samt gjøre den ansatte kapabel til å peke

ut tilfeller som indikerer hvitvasking. (Hvitvaskingsloven, 2018, §36). Videre utdypes ikke kravet ytterligere, hverken i hvitvaskingsloven eller tilhørende forskrift. Derimot lyder regnskapsførers veiledende rundskriv til hvitvaskingsloven følgende:

Opplæring skal gis til alle nyansatte og jevnlig til alle ansatte, slik at nødvendig kunnskap vedlikeholdes. Opplæring må ikke nødvendigvis skje årlig, med mindre opplæringsprogrammet er oppdatert. Hvor ofte opplæring skal skje for den enkelte ansatte mv., beror også på dennes ansvar og rolle i regnskapsførerforetaket. (Finanstilsynet, 2019c, s. 7).

For å finne ut hvordan kravet om opplæring praktiseres, ble informantene stilt spørsmål om opplæringens hyppighet og hvordan opplæring foregår i deres virksomhet. Flertallet av informantene opplyser at kunnskapen holdes ved like ved hjelp av kurs. Kursene gjennomføres enten i plenum innad i regnskapsførerselskapet, eller ved bruk av digitale kurs. Et mindretall av informantene praktiserer ikke dette kravet ved hjelp av kursing, men benytter møter og interne forum til å føre dialoger tilknyttet endringer i hvitvaskingsloven. Det fremkommer av intervjuene at formålet med opplæringen er å gjøre regelverket så praktisk håndterbart som mulig for virksomhetens ansatte.

Det er varierende svar knyttet til hvor ofte opplæring gjennomføres. Bare to av informantene kan fortelle at opplæring skjer en gang årlig. En annen informant sier at virksomheten kun foretar kursing dersom det skjer vesentlige endringer i lovverket.

Hvorvidt det som praktiseres hos informantene tilfredsstillende kravet i hvitvaskingsloven skal drøftes i det følgende. Av loven spesifiseres det ikke hvor ofte opplæringen skal skje, annet enn at det skal gis jevnlig (Hvitvaskingsloven, 2018, §36). Videre fremkommer det av rundskrivet at årlig opplæring ikke er et krav. Hyppigheten beror på den enkelte ansattes stilling og ansvar. (Finanstilsynet, 2019c, s. 15). Ut ifra dette vil det være rimelig å si at regnskapsførerselskapene informantene representerer, tilfredsstillende kravet om opplæring.

På den andre siden er det viktig med regelmessig opplæring da det stadig utvikles nye metoder for hvitvasking som krever at virksomheten er oppdatert. Av intervjuene fremkommer det at den enkelte ansatte gjerne har vanskelig for å se kunden som mulig

kriminell. Innad i virksomhetene foreligger det holdninger om at regnskapsførers kunder ikke driver med slikt. Holdninger som dette understreker viktigheten med opplæring.

Det fremkommer av intervjuene at noen av regnskapsførerselskapene har opplæring på høsten. Vi ser det derimot problematisk å «låse» opplæring til en tid på året. Det å sette faste tider for opplæringen gjør det muligens mer effektivt for virksomheten å gjennomføre, da dette blir en form for rutine. På den andre siden kan det føre til at virksomheten er treg med oppdateringer. Dersom det kommer en lovendring i januar, vil det da ta et halvt år før virksomheten oppdateres på lovverket.

Virksomhetene som praktiserer jevnlig dialoger om temaet, hvor ansatte er delaktige, har gjerne hvitvasking hyppigere på agendaen enn andre. Dette kan bidra til økt forståelse, samt at ansatte er observante på forhold som kan indikere hvitvasking. På den andre siden kan det fremstå veldig vagt å kun føre dialoger rundt temaet dersom det forekommer større lovendringer.

I dette kapitlet har vi sett at det foreligger mangler for å etterleve hvitvaskingslovens krav til registrering, lagring og sletting. I de følgende avsnitt vil vi oppsummere funnene i undersøkelsen, og konkludere med våre anbefalinger for en tilstrekkelig etterlevelse av regelverket.

5 Oppsummering og konklusjon

I samme rekkefølge som i analysekapittelet, vil vi gjøre rede for våre hovedfunn. Formålet med undersøkelsen var å finne ut hvordan regnskapsførerselskapers etterlever kravene i hvitvaskingsloven om registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter. Undersøkelsen avdekket noen interessante funn. Utvalget i undersøkelsen er lite og kan ikke generaliseres. Likevel tror vi at vi, basert på intervjuene, har avdekket et gjennomsnitt av tilstandene i bransjen. Dersom vår antakelse er rett, foreligger det et betydelig forbedringspotensial i bransjen.

5.1 Reelle rettighetshaver

Regnskapsførerselskaper er pliktige til å identifisere og verifisere reelle rettighetshavere ved utarbeidelsen av hvert kundeforhold (Hvitvaskingsloven, 2018, §§12-14). Videre er de også pliktige til å oppbevare informasjon om alle personer som én gang har vært reelle rettighetshavere hos kunden (Finanstilsynet, 2019c, s. 31). I undersøkelsen avdekket vi svake rutiner for identifisering og verifisering av reelle rettighetshavere. Svake rutiner rundt identifisering og verifisering, fører også til at historikken over reelle rettighetshavere ikke nødvendigvis er riktig.

Virksomhetene tilknyttet informantene har digitale systemer hvor reelle rettighetshavere blir registrert ved hvert kundeforhold. Når reelle rettighetshavere skal identifiseres, har regnskapsførerselskapene en rutine som innebærer å undersøke hvem som eier 25 prosent eller mer av bedriften. Dette er et av kravene i §14 for å identifisere reell rettighetshaver. På den andre siden foreligger det flere grunnlag for å bli ansett som reell rettighetshaver etter hvitvaskingsloven, som ikke blir sjekket hos flere av virksomhetene. (Hvitvaskingsloven, 2018, §14). Dermed vil eventuelle reelle rettighetshavere bli utelukket, og ikke registrert.

En måte å undersøke kontrollstrukturen, er å spørre kunden. Likevel har kundene nødvendigvis ikke nok kunnskap til å vite hva som skal til for å være reell rettighetshaver. Det vil derfor ikke være tilstrekkelig å kun spørre kunden om hvem som er reell rettighetshaver hos dem, uten videre tiltak.

To av informantene kunne bekrefte at systemet deres ikke kunne oppdateres med ny reell

rettighetshaver, uten å erstatte tidligere reelle rettighetshavere. Disse virksomhetene tilfredsstillers dermed ikke kravet i hvitvaskingsloven §30, om å lagre alle innhentede opplysninger og dokumenter. Videre forteller alle informantene at regnskapsførerselskapene oppdaterer seg på eventuelle endringer i kundens reelle rettighetshavere en gang årlig. I løpet av et helt år kan det være tilfeller hvor en person som anses som reell rettighetshaver har vært innom kunden, uten at dette er blitt registrert hos regnskapsførerselskapet. Samtidig vil ikke historikken på reelle rettighetshavere hos kunden være riktig, dersom det har foreligget en person som anses som reell rettighetshaver gjennom kontrollstruktur, og virksomheten ikke har registrert vedkommende.

Etter våre vurderinger bør det skapes bedre rutiner som gjør at både eierskapsstrukturen og kontrollstrukturen blir kontrollert. Regnskapsførerselskapet som ikke kan legge inn endringer på reelle rettighetshavere uten at det erstattes, må få tekniske løsninger som gjør dette mulig. Videre er våre anbefalinger at når kunden blir spurt om reelle rettighetshavere, stilles det tilleggsspørsmål slik at en forsikrer seg om at kunden har kontroll på området. Eventuelt kan en forklare innholdet i lovverket på en forståelig måte ved inngåelse av alle kundeforhold. Ved opprettelse av kundeforholdet, kan det være hensiktsmessig å inngå en kontrakt hvor kunden er pliktet å informere regnskapsfører dersom det skjer endringer om hvem som er reell rettighetshaver hos kunden. Videre vil det være nødvendig å kontrollere om endringer i forhold til reelle rettighetshavere har funnet sted, mer enn en gang i året.

Slik vi ser det, kan det være fordelaktig å innføre samme praksis som Sverige. Dersom det ikke finnes reell rettighetshaver på kunden, vil en registrere daglig leder, eller administrerende direktør som reell rettighetshaver. Dette medfører at det alltid vil foreligge en reell rettighetshaver i alle kundeforhold, og slik må alltid noen stå som ansvarlig.

Vi ser det ellers som høyst nødvendig at loven om register over reelle rettighetshavere trer i kraft, da regnskapsførerselskapene kan bruke dette registeret istedenfor å iverksette ytterligere tiltak.

5.2 Krav til lagring

Det fremkommer av hvitvaskingsloven §30 første ledd andre setning at lagringen av opplysninger og dokumenter skal være «betryggende og hindre uautorisert tilgang». Videre

spesifiseres det at dersom det foreligger elektronisk lagring, skal det foreligge en sikkerhetskopi. Det eneste kravet ut over dette er at lesekvaliteten skal opprettholdes. Ut fra undersøkelsen kan vi si at elektronisk lagring vil være mest gunstig for alle regnskapsførerselskaper. Dette benyttes også av alle virksomhetene tilknyttet informantene. Kravene til lagring etter hvitvaskingsloven tilfredsstilles.

I og med at regnskapsførere behandler personopplysninger som en del av sitt arbeid, er de underlagt personvernsregelverket. Dette fører til at de grunnleggende prinsippene for behandling av personopplysninger skal legges til grunn for å tilfredsstille kravene til lagring. Slik det fremkommer av undersøkelsen, vil vi si at prinsippene ligger til grunn for behandlingen av personopplysninger hos virksomhetene informantene representerer.

På den andre siden, har vi blitt oppmerksomme på at fem av virksomhetenes systemer ikke begrenser tilgangen tilstrekkelig nok. For disse fem har hele kontoret tilgang til opplysningene på kundene som tilhører kontoret. Det er forståelig at dette er den mest praktiske løsningen. Likevel kan det stilles spørsmål med nødvendigheten av at tilgangene er ordnet slik. Som vi har konkludert med i analysekapittelet, er det ikke nødvendig at alle har tilgang til alt. Vi mener at det foreligger et forbedringspotensial i virksomhetene. Det må være mulig å begrense tilgangen i større grad enn hva regnskapsførerselskapene har gjort til nå. Et forslag kan være å begrense tilgangen ned til teamet som jobber med kunden, slik den ene virksomheten i undersøkelsen har gjort. Dersom de ikke jobber i team, vil det optimale være å begrense tilgangen til personopplysninger ned til den kundeansvarlige for den aktuelle kunden.

5.3 Krav til sletting

Hvitvaskingsloven §30 annet ledd presiserer at personopplysninger skal slettes når femårsfristen har utløpt. Det vil si at virksomheten skal slette personopplysninger om kunden, fem år etter at kundeforholdet mellom partene er avsluttet. I undersøkelsen fant vi ut at det er få virksomheter som tilfredsstiller gjeldende krav. Dette gjelder spesifikt virksomhetene som har manuell sletting. Hovedårsaken, som er en gjenganger i flere av virksomhetene vi har intervjuet, er ustrukturerte og dårlige rutiner.

For å tilfredsstillere kravet, er det dermed viktig å gjøre tiltak innad i virksomhetene. Eksempel på dette kan være at en ansatt får ansvaret for oppfølging av sletting, slik to av virksomhetene gjør. Det vil også være vesentlig med klare rutiner rundt sletting. Rutinene må praktiseres, og ikke bare eksistere. Det fremkommer i personopplysningsloven at personopplysninger skal slettes når de ikke lenger anses nødvendig for formålet. Dersom personopplysninger slettes en gang årlig, vil det foreligge muligheter for at personopplysninger er lagret lenger enn nødvendig. Selv om dette vil være forenelig med hvitvaskingsloven, strider det imot de grunnleggende prinsippene for behandling av personopplysninger. Vi anbefaler derfor rutiner som medfører sletting av aktuelle opplysninger en gang i måneden. På den andre siden kan dette være tidkrevende rutiner, slik at det mest praktiske vil være å innføre systemer som sørger for automatisk sletting.

5.4 Besvare forespørsel fra offentlig myndighet

Hvitvaskingsloven pålegger regnskapsførere å ha systemer som «muliggjør raske og fullstendige svar på forespørsler fra Økokrim, tilsynsmyndigheten eller andre offentlige myndigheter» (Hvitvaskingsloven, 2018, §30).

Selv om fem av seks informanter mener at virksomheten deres kunne besvart en slik forespørsel, er det bare en som faktisk har prøvd å gjøre et tilsvarende søk. Samtidig er det bare halvparten av regnskapsførerselskapene som har systemer som gjør det mulig med søk etter spesifikke personer. Dersom forespørselen springer ut fra et navn, er det flere av regnskapsførerselskapene som ikke kan gi et fullstendig svar innen rimelig tid. Dersom forespørselen derimot grunner i et firmanavn, vil alle virksomhetene i undersøkelsen kunne gi et fullstendig svar, innen rimelig tid. Systemer som ikke muliggjør søk etter konkrete personer, er ikke tilstrekkelig for å tilfredsstillere lovverket.

Det vil være sannsynlig at regnskapsførerselskapene ikke kan tilfredsstillere kravet om fullstendig svar, dersom de mangler eventuelle reelle rettighetshavere hos kundene sine. Dermed kan tiltak gjøres som nevnt under punkt 5.1. Her kan vi også konkludere med at det vil være en fordel at lov om felles register over reelle rettighetshavere trer i kraft. Dette registeret vil kunne føre til at regnskapsførerne har oppdatert og riktig informasjon om hvilke reelle rettighetshavere som foreligger, som igjen vil bidra til et fullstendig svar.

5.5 Opplæring

Hvitvaskingsloven pålegger regnskapsførerselskapet å sørge for at alle ansatte skal få den nødvendige opplæringen (Hvitvaskingsloven, 2018, §36). Det er viktig at ansatte er kjent med forpliktelsene etter loven, og dermed bistår virksomheten med å bekjempe hvitvasking. Opplæring vedlikeholder og oppdaterer kunnskapen. Finanstilsynet stiller ikke krav til årlig opplæring. Med dette som grunnlag, tilfredsstillers virksomhetene kravet om opplæring. Vi ser det derimot fordelaktig at virksomheten praktiserer årlig opplæring. Det er også positivt med jevnlig interne dialoger enten på møter eller i interne forum, hvor de ansatte er delaktige. Dette vil bidra til å skape årvåkenhet rundt mistenkelige forhold. Videre vil dette sannsynligvis skape økt forståelse for rutiner som iverksettes på bakgrunn av lovverket, og viktigheten med dem.

6 Forslag til videre forskning

Med hensyn til tid og ressurser, har vi som beskrevet i innledningen, foretatt noen avgrensninger i oppgaven. Vi har blant annet avgrenset oss til å se på regnskapsførerselskaper, og ikke andre rapporteringspliktige. Det kunne vært aktuelt å sett på hvorvidt andre rapporteringspliktige etterlever samme regelverk, og på den måten sammenligne bransjene med hverandre. Videre ser vi det interessant å undersøke virkningen av et felles register over reelle rettighetshavere, og hvordan dette vil påvirke rapporteringspliktiges arbeid.

Referanseliste

- Boe, E. (2012). *Grunnleggende juridisk metode : en introduksjon til rett og rettstenkning* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Brechan, P. L. (2018). Register over reelle rettighetshavere - hva skjer i Norge? Hentet 12. mars 2020 fra <https://haavind.no/nyheter/hvitvaskingsdirektivet-rettighetshavere/>
- Datatilsynet. (2019, 17. juli). Hva er en personopplysning? Hentet 24. april 2020 fra <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/personopplysninger/>
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2014, 31.mai.2016). Generelle forskningsetiske retningslinjer. Hentet 31.mars 2020 fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer/>
- Den europeiske menneskerettskonvensjon. (1950). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Finans Norge. Hvitvasking og terrorfinansiering. Hentet 19. februar 2020 fra <https://www.finansnorge.no/tema/hvitvasking-og-terrorfinansiering/>
- Finansdepartementet. (2018a). *Lov om register over reelle rettighetshavere* (Prop. 109 L (2017-2018)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/2429854343174f36bade0d491388f821/no/pdfs/prp201720180109000dddpdfs.pdf>
- Finansdepartementet. (2018b). *Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven)* (Prop. 40 L (2017-2018)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/143572d0eae3427394c242605cfb578e/no/pdfs/prp201720180040000dddpdfs.pdf>
- Finanstilsynet. (2016). Hvitvasking og terrorfinansiering. Hentet 18. Februar 2020 fra <https://www.finanstilsynet.no/tema/hvitvasking-og-terrorfinansiering/>

Finanstilsynet. (2017). konsesjon regnskapsførerselskap. Hentet 20.februar 2020 fra

<https://www.finanstilsynet.no/konsesjon/regnskapsforerselskap/>

Finanstilsynet. (2019a). *Risikovurdering - hvitvasking og terrorfinansiering*. Finanstilsynet.

Hentet fra

<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/07ce44e811ac4f6ba0f75812b849cc50/risikovurdering---hvitvasking-og-terrorfinansiering---juli-2019.pdf>

Finanstilsynet. (2019b). *Veileder til hvitvaskingsloven* (8). Hentet fra

<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/c3262e6c85fc47c7ad77c7ee10282b72/veileder-til-hvitvaskingsloven.pdf>

Finanstilsynet. (2019c). *Veiledning om regnskapsføreres og regnskapsførerselskapers etterlevelse av hvitvaskingsregelverket* (15). Hentet fra

<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/e462136cc9704d8180e049706ffef538/veiledning-om-regnskapsforeres-og-regnskapsforerselskapers-etterlevelse-av-hvitvaskingsregelverket.pdf>

Finanstilsynet. (u.å.). Om Finanstilsynet. Hentet 16. mars 2020 fra

<https://www.finanstilsynet.no/om-finanstilsynet/>

Finanstilsynet & Økokrim. (u.å.). Hvordan foregår hvitvasking. Hentet 20. februar 2020 fra

<https://www.hvitvasking.no/om-hvitvasking/hvordan-foregar-hvitvasking/>

Georgsen, R. (2018). *Direkte og indirekte eierskap*. Hentet fra

https://www.revisorforeningen.no/globalassets/fag/revisjon/direkte_og_indirekte_eierskap_rapport-okt_2018.pdf

Glagstad, Ø. & Gisle, J. (2018). Personopplysningsloven. I J. Gisle (Red.), *Store Norske*

Leksikon. Hentet 3. mars 2020 fra <https://snl.no/personopplysningsloven>

Gripsrud, G., Olsson, U. H. & Silkoset, R. (2016). *Metode og dataanalyse : beslutningsstøtte for bedrifter ved bruk av JMP, Excel og SPSS* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Grunnlova. (1814). Kongeriket Noregs Grunnlov (LOV-1814-05-17). Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nm?q=grunnloven>

Hvitvaskingsforskriften. (2018). Forskrift om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering

(FOR-2018-09-14-1324). Hentet fra

<https://lovdata.no/pro/#document/SF/forskrift/2018-09-14-1324?searchResultContext=1351&rowNumber=1&totalHits=83>

Hvitvaskingsloven. (2018). Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (LOV-2018-

06-01-23). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-01-23>

Høylye, K. (2020). Hvitvasking - Husk å oppdatere status på reelle rettighetshavere og PEP.

Hentet 22. april 2020 fra https://www.regnskapnorge.no/faget/artikler/rf-regelverket/hvitvasking--husk-a-oppdatere-status-pa-reelle-rettighetshavere-og-pep/?_t_id=_IIIUsDGa7R8qPRnnw7NBQ%3D%3D&_t_uuid=5f-78yXrRaySn_U2iBIBUw&_t_q=reell%20rettighetshaver&_t_tags=language%3Aano%2Csiteid%3A5f2be262-75a9-4892-93e5-aa6f3c9a9cdc%2Candquerymatch&_t_hit.id=NarfWeb_Presentation_Models_Pages_ArticlePage%2F_f7a2cf86-7c7b-4c86-83a1-f5086d7a9f7e_no&_t_hit.pos=2&fbclid=IwAR3zXrjmKGFMHsiAObyKS3IDbXvB9cF4yv3ov4R82J3wjjbJbFgu91KUgSU

Jarbrekk, E., Risung, K. M., Songe-Møller, J., Brodersen, I. K., Sandvik, A.-M. W., Øvrehus, A., ... Førde, J. (2019). *Personopplysningsloven og personvernforordningen (GDPR) med kommentarer* (1. utg.). Oslo: Gyldendal.

Johannessen, A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3. utg.). Oslo: Abstrakt forl.

Justis- og beredskapsdepartementet. (2018). *Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) og samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse av forordning (EU) nr. 2016/679 generell personvernforordning) i EØS-avtalen* (Prop. 56 LS (2017-2018)). Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/1a36e88f124d4a1ea92a9c790be2d69a/no/pdfs/prp201720180056000dddpdfs.pdf>

Kaaby, J. T. (2012). Oppbevaring av regnskapsmateriale på papir. Hentet 21. april 2020 fra <https://www.regnskapnorge.no/faget/artikler/regnskap/oppbevaring-av-regnskapsmateriale-pa-papir/>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). Det kvalitative forskningsintervju. I(3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Lov om register over reelle rettighetshavere. (2019). Lov om register over reelle rettighetshavere (LOV-2019-03-01-2). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2019-03-01-2>

Norsk senter for forskningsdata. Om NSD. Hentet 21.januar 2020 fra <https://nsd.no/om/index.html>

NOU 2016: 27. (2016). *Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering II*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/135de8ebfaad4579b0bcbbc14e3748bd/no/pdfs/nou201620160027000dddpdfs.pdf>

Nätt, T. H. (2019). konfidensialitet - informasjonssikkerhet. I T. H. Nätt (Red.), *Store Norske Leksikon*. Hentet 29. april 2020 fra https://snl.no/konfidensialitet_-_informasjonssikkerhet

O'brien, J. A. & Marakas, G. M. (2009). *Management Information Systems* (8. utg.) McGraw-Hill.

Opsahl, H. (2020). *Kommentar til regnskapsførerloven*. Rettsdata. Hentet fra <https://min.retsdata.no/Dokument/gL19930618z2D109>

Penningtvåttslagen. (2017). Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (LAG-2017-06-22-630). Hentet fra

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2017630-om-atgarder-mot-penningtvatt-och_sfs-2017-630

Personopplysningsloven. (2018). Lov om behandling av personopplysninger (LOV-2018-06-15-38). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38?q=personopplysning>

Regnskap Norge. (u.å.). Hva Regnskap Norge er og gjør? Hentet 14. mars 2020 fra <https://www.regnskapnorge.no/om-oss/hva-er-regnskap-norge-og-hva-gjor-vi/>

Regnskapsførerloven. (1993). Lov om autorisasjon av regnskapsførere (LOV-1993-06-18-109). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1993-06-18-109?q=regnskapsf%C3%B8rerloven>

Revisors håndbok 2019. (2018). (40. utg.). Bergen: Fagbokforl.

Rui, J. P. (2012). *Hvitvasking : fenomenet, regelverket, nye strategier*. Oslo: Universitetsforl.

Rørholt, K. F. (2018). *Kommentar til hvitvaskingsloven*. Rettsdata. Hentet fra <https://min.rettsdata.no/Dokument/gL20180601z2D23>

Skatteetaten. (u.å.). Fødselsnummer. Hentet 28. april 2020 fra <https://www.skatteetaten.no/person/folkeregister/fodsel-og-navnevalg/barn-fodt-i-norge/fodselsnummer/>

Stortinget. (2019). EU/EØS-arbeidet. Hentet 07.mars 2020 fra <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/EUEOS-arbeid/>

Økokrim. (2017a, 18.Februar.2020). Enheten for finansiell etterretning(FIU). Hentet 25.februar 2020 fra <https://www.okokrim.no/enheten-for-finansiell-etterretning.424322.no.html>

Økokrim. (2017b, 04.mars 2019). Hvitvasking. Hentet 20.februar 2020 fra <https://www.okokrim.no/hvitvasking.422268.no.html>

Figur

Figur 1: Trefasemodellen

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet «Etterlevelse av regnskapsførerselskapers plikt til oppbe- varing og sletting etter hvitvaskingsloven»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke regnskapsførerselskapers etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette forskningsprosjektet vil stå som vår avsluttende oppgave for vårt treårige økonomisk-administrative studie med fordypning innen regnskap og skatt. Forskningsprosjektet representerer med andre ord en bacheloroppgave. Formålet med prosjektet er å undersøke regnskapsførerselskapers etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Nærmere bestemt Hvitvaskingsloven av 2018 (Hvvl.) §30 - om registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter tilknyttet kundeforhold. Da spesielt angående reelle rettighetshavere.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet, campus Bergen, er ansvarlig for prosjektet. Studentgruppen som skal gjennomføre forskningsprosjektet er Amalie Ørjansen, Kristine Solheim og Thibiga Kuddyar. Sammen med veileder Ragnar Pettersen og prosjektansvarlig Torstein Dahle.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget til forskningsprosjektet er strategisk. Vi ønsker å komme i kontakt med fem ulike informanter som representerer regnskapsførerselskaper. Informantene vi søker innehar en stilling som hvitvaskingsansvarlig, eller tilsvarende. Vi anser disse som særlig kunnskapsrike på dette området, og vil derfor være nøkkelinformanter i vårt arbeid.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det et intervju på omtrent 45 minutter. Det vil være spørsmål knyttet til din bedrifts rutiner, og tolkninger rundt Hvvl. §30. Dine meninger og tolkninger er av interesse. Spørsmålene vil være åpne, og det vil dermed være rom for åpen dialog rundt temaene. I etterkant av intervjuet vil du få tilsendt en transkribert versjon for godkjenning. Lydopptak er av interesse fra vår side, men dette er opp til deg å bestemme. Notater vil bli tatt under intervjuet, svar vil bli registrert elektronisk. Vi er ellers relativt fleksible når det kommer til tidspunkt, og møter gjerne opp hos din bedrift.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Tilgangen omfatter høyskolen (Høgskulen på Vestlandet) og oss studenter med veiledere. Når oppgaven blir levert inn for vurdering vil også ekstern sensor få tilgang til oppgaven.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil vi erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialet og arbeidet generelt vil foregå på en server som har adgangsbegrensning.

Informantene vil ikke kunne gjenkjennes i endelige oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes juni/juli 2020. Når det foreligger endelig sensur på bacheloroppgaven vil lydopptak og personopplysninger bli slettet. Oppgaven publiseres på åpent nett gjennom Høgskulen på Vestlandet. Informantene vil få anledning til å lese gjennom oppgaven før publisering.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Høgskulen på Vestlandet ved prosjektansvarlig Torstein Dahle (epost: anonymisert). Eller studentene;

Amalie Ørjansen; tlf.: anonymisert, epost: anonymisert

Kristine Solheim; tlf.: anonymisert, epost: anonymisert

Thibiga Kuddyar; tlf.: anonymisert, epost: anonymisert

- Vårt personvernombud på Høgskulen på Vestlandet: personvernombud@hvl.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Torstein Dahle
Prosjektansvarlig

Ragnar Pettersen
Veileder

Amalie Ørjansen
Student

Kristine Solheim
Student

Thibiga Kuddyar
Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Etterlevelse av regnskapsførerselskapers plikt til oppbevaring og sletting etter hvitvaskingsloven”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

Å delta i intervju.

Og at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Innledning:

- Presenterer oss: navn, studie og studiested.
- Vi går gjennom papirer informanten er tilsendt (informasjonsskriv og klausulerings-skriv).
- Spør om lov til å benytte lydopptaker

Forteller kort om bacheloroppgaven og formålet.

- Problemstilling: “Etterlevelse av regnskapsførerselskapers plikter til registrering, lagring og sletting av opplysninger og dokumenter etter hvitvaskingsloven”.

Vi intervjuer totalt seks hvitvaskingsansvarlige i ulike regnskapsførerselskaper om dette temaet. Vi er ute etter å forstå hvordan regelverket fungerer og forstås ute i virksomheter. Det er derfor ikke noe som er rett eller galt svar.

Informanten

Hvem er du?

- Utdanning?
- Erfaring? (hvor og med hva)
- Dagens jobbsituasjon? (stilling – hva innebærer den)

Hvem er din bedrift?

- Hvor mange ansatte?
- Ca. hvor mange kunder?
- Hvilken type kunder? (små/middels/store bedrifter)

Ny hvitvaskingslov (2018)

Den viderefører mye fra den eldre loven, men utvider også en del. Blant annet om dokumentasjon og innhenting av informasjon (vårt tema).

Hva består ditt arbeid av ift. Arbeidet mot hvitvasking?

Hvordan holder du deg oppdatert (som hvitvaskingsansvarlig)?

Hvvl. §30 første ledd

Hvilke rutiner har dere rundt lagring/oppbevaring av slik informasjon? (lagres det i en “programvare”?)

- Benyttes en programvare?
- Hvilke rutiner har dere på lagring av reelle rettighetshavere?
- Hvordan verifiseres reelle rettighetshavere?
- Vil du si at rutinene tilfredsstiller kravet om at lagringen skal være betryggende og hindre uautorisert tilgang?
 - På hvilken måte?
- Hvem har tilgang til disse systemene (som innehar personopplysninger)?

Påføres dere ekstra kostnader i forbindelse med undersøkelser og forebyggende tiltak og lagring av disse opplysningene og dokumentene?

Ser du på det som nødvendig med lagring av all informasjon i så lang tid?

- Hvordan påvirker dette hverdagen til ansatte? (Innebærer gjennomføring av tiltak etter hvitvaskingsloven mye forebyggende arbeid?)

Hvvl. §30 annet ledd

Hvilke rutiner har dere rundt sletting av personopplysninger?

- Manuelt/automatisk?

Har du noen tanker om “femårsfristen”?

- Dette gjelder også for reelle rettighetshavere – har du noen tanker om det?
 - “Historikken”

Hvvl. §30 tredje ledd

Hvilke rutiner har dere dersom dere skulle motta en slik forespørsel fra offentlig myndighet? Kom gjerne med et konkret eksempel.

Har du noen tanker om “samarbeidet” mellom offentlige myndigheter (iht. hvitvaskingsloven) og rapporteringspliktige?

- Har du bemerket deg noen utfordringer knyttet til samarbeidet?
- Trengs det mer veiledning?

Felles register for reelle rettighetshavere

Har du kjennskap til et felles register over reelle rettighetshavere? (foreligger en lov som ikke har tredd i kraft enda)

Har du noen tanker om dette? (Fordeler/ulempes)

Personopplysningsloven

Hvordan behandler dere registrerte opplysninger da dette regnes som personopplysninger?

Er dere godt kjent med personopplysningsloven?

- Hvordan gjøres ansatte oppmerksomme?

Avslutning

Har du noe du ønsker å tilføye omkring temaene vi har vært innpå nå?

Har du forslag til relevant litteratur?

Har du noen spørsmål, eller noe som står uklart?

Hvordan opplevde du selve intervjuet? Har du noen tilbakemelding?